

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Infoühiskonna ja sotsiaalse heaolu õppekava
Sotsioloogia ja infoteaduste eriala

Tali Kletter

Soorollihoiakute seos pereloomelise käitumisega

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kairi Kasearu, PhD

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TEOREETILINE TAUST.....	4
1.1. Soorollide ja pereloomelise käitumise mõisteraamistik.....	4
1.2. Hoiakud käitumise kujundajana.....	6
1.3. Soorollihoiakud pereloomelise käitumise kujundajana.....	8
1.4. Eesti kontekst.....	11
2. PROBLEEMISEADE JA UURIMISKÜSIMUSED.....	15
3. METOODIKA.....	16
3.1. Andmed ja valim.....	16
3.2. Tunnused.....	18
3.3. Analüüsimeetod.....	19
4. ANALÜÜSI TULEMUSED.....	21
4.1. Kirjeldav statistika.....	21
4.2. Regressioonanalüüs.....	28
5. JÄRELDUSED JA ARUTELU.....	37
5.1. Soorollihoiakute ja sündimuskäitumise seos.....	37
5.2. Soorollihoiakute ja sündimusideaalide seos.....	37
5.3. Soorollihoiakute ja sündimuskavatsuste seos.....	38
5.4. Varieeruvus sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes.....	40
KOKKUVÕTE.....	42
SUMMARY.....	43
KASUTATUD KIRJANDUS.....	45
LISAD.....	53
Lisa 1. Ümberkodeeritud ja loodud tunnused.....	53
Lisa 2. Sõltuvate tunnuste kirjeldavad tabelid.....	56
Lisa 3. Täiendavad joonised.....	62

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja Eesti elanike soorollihoiakute ning pereloomelise käitumise omavaheline seos. Selle seose uurimine võimaldab mõista, kuidas erinevad soorollihoiakud mõjutavad nii sündimuskavatsusi kui ka tegelikku sündimuskäitumist. Analüüsi tulemused seletavad pereloomelises käitumises eksisteerivaid erinevusi soorollihoiakute alusel ning aitavad seega paremini mõista pereloomelise käitumise tagamaid. Lisaks on analüüsi kaasatud ka sotsiaaldemograafilised näitajad, et saada terviklikum arusaam pereloomelist käitumist mõjutavatest teguritest.

Töö on oluline võrdsus- ja perepoliitika seisukohalt, panustades soolise võrdõiguslikkuse diskursusesse sündimuskavatsuste ja -käitumise vaatenurgast. Sooline võrdõiguslikkus on nii Eestis kui ka kogu Euroopa Liidus kõigis eluvaldkondades suure tähelepanu all, olles muuhulgas üheks riigi arengutaseme näitajaks. Sooliselt võrdne kohtlemine ning võrdõiguslikkuse edendamine on Eestis sätestatud ka seadusega (Soolise võrdõiguslikkuse seadus, 2023). Siiski sõltub sooliselt võrdsete õiguste, võimaluste, kohustuste ja vastutuste tagatus ka vastavatest ühiskondlikutest normidest ning levinud soorollihoiakutest, mis võivad omakorda kujundada käitumist. Muuhulgas võivad soorollihoiakud kujundada pereloomelist käitumist, mis on Eestis kui väikese rahvaarvuga ning madala sündimusega riigis väga oluline ja aktuaalne teema. Sellele vaatamata on soorollihoiakuid kui üht pereloomelise käitumise mõjutegurit seni Eestis vähe uuritud. Ümber kujunevad hoiakud ning üldine suundumus egalitaarsemate vaadete poole tekitavad aga vajaduse seost põhjalikumalt uurida, et paremini mõista pereloomelises käitumises esile tulevaid muutusi.

Bakalaureusetöö empiiriline alus on Eesti pere- ja sündimusuuringu 2021/2022 andmestik. Läbi on viidud kvantitatiivne andmeanalüüs kirjeldava statistika ning multinomiaalse logistilise regressioonanalüüsiga, mis võimaldab uurida seost soorollihoiakute ja pereloomelise käitumise vahel, võttes seejuures arvesse ka sotsiaaldemograafilisi näitajaid. Töö koosneb kolmest põhiosast. Esimene osa keskendub teoreetilisele ülevaatele, milles on välja toodud olulisemad teemaga seonduvad mõisted, teoreetilised seisukohad ning empiirilised uuringud. Teises osas on sõnastatud probleemiseade ja sellest tulenevad uurimisküsimused ning kirjeldatud töös rakendatavat metoodikat. Kolmanda osa moodustab ülevaade andmeanalüüsi tulemustest ning arutelu, milles on välja toodud järeldused ning seostatud need töö teoreetilise raamistikuga.

1. TEOREETILINE TAUST

1.1. Soorollide ja pereloomelise käitumise mõisteraamistik

Käesolev töö hõlmab mitmeid teemakohaseid termineid, mida kasutatakse tihti ka tavatähenduses ja avalikus diskursuses, kuid mis on harva lahti seletatud. Selleks, et nende mõistete sisu ning kasutamise kontekst oleks selge, on järgnevalt lühidalt välja toodud nende selgitused.

Sooroll (ingl *gender role*) on eesti keele seletavas sõnaraamatus defineeritud kui „inimese soost tulenev sotsiaalne roll ehk käitumisviis” (Eesti Keele Instituut, 2009). Tegu on kindlas kultuurikontekstis konkreetse soo esindajale omaseks ja sotsiaalselt sobivaks peetava käitumisnormiga (EIGE, 2024; Pehk, 2014). Seega peegeldavad soorollid arusaama, milliseid käitumisviise, kohustusi või vastutusi peetakse iseloomulikuks ja ootuspäraseks kummalegi soole. Soorollid on ruumis ja ajas muutuvad, sõltudes poliitilistest ja majanduslikest oludest ning ühiskonna sotsiaalsest arengust (Võrdsuskeskus, i.a).

Soorollihoiakud (ingl *gender role attitudes*) on soorollidega seotud seisukohad ning veendumused. Need peegeldavad isiklike või üldisi ühiskondlikke arusaamasi sellest, mis on naistele ja meestele sobivad rollid (Lappegård, 2021). Soorollihoiakutele sisult lähedane mõiste on soostereotüübid ehk lihtsustavad ning üldistavad uskumused naiste ja meeste erinevate omaduste, käitumise, rollide jm kohta (OHCHR, i.a). Käesolevas töös on kasutatud just soorollihoiakute terminit, kuna see on soostereotüüpide omast spetsiifilisem, hõlmates vaid rollidega seotud seisukohti. Soorollihoiakud saab jagada kahe vastanduva sooideoloogia järgi traditsioonilisteks ja egalitaarseteks hoiakuteks. Traditsioonilised ehk konservatiivsed hoiakud rõhutavad sugude erinevust ja vastandamist, egalitaarsed ehk võrdsusele suunatud hoiakud toetavad aga sugude võrdõiguslikkust (Lomazzi ja Seddig, 2020; Lucier-Greer ja Adler-Baeder, 2016; Võrdõigusvoliniku kantselei, 2014). Näiteks on traditsioonilistele soorollihoiakutele omane meesleivateenija-koduperenaise mudeli toetamine, samas kui egalitaarsed hoiakud toetavad sooliselt võrdsemat või soost sõltumatut jaotust palga- ja kodutöodes osalemisel (Vidal ja Lersch, 2019). Soorollihoiakud võivad peegeldada ka ühiskonna tasandil soolist võrdõiguslikkust, kujundades üldlevinud arusaamu sugude võrdsusest, hinnanguid kehtiva võrdsustaseme õiglusele, valmisolekut järgida soole omistatud rolliootusi ja sellest tulenevalt käitumismustreid. Seetõttu kasutatakse soolise

võrdõiguslikkuse ja pereloomelise käitumise uuringutes soorollihoiakuid tihti ka soolise võrdõiguslikkuse näitajatena (Dommermuth jt, 2017).

Soolist võrdõiguslikkust (ingl *gender equality*) võib defineerida mitmeti. Soolise võrdõiguslikkuse seaduses (SoVS) on sooline võrdõiguslikkus defineeritud kui „naiste ja meeste võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus tööelus, hariduse omandamisel ning teistes ühiskonnaelu valdkondades osalemisel” (SoVS § 3 lg 1) (Soolise võrdõiguslikkuse seadus, 2023). Tegu võib seega olla nii põhimõtte, väärtuse kui ka eesmärgiga. Seejuures on aga oluline meeles pidada, et soolise võrdsuse printsiip ei tähenda soopimedust ehk erinevast soost inimeste samastamist ja ühetaolist kohtlemist (Mackevičiūtė, 2008; Mägi jt, 2016; Sepper, 2010). Oluline on arvesse võtta naiste ja meeste erinevat olukorda, võimalusi ning vajaduste eripärasid. Võrdõiguslikkuse põhimõte tähendab seega sugudevahelistest erinevustest olenemata võrdset kohtlemist ja sotsiaalset positsiooni ning traditsioonilistest soorollidest ja -stereotüüpidest tulenevate piirangute puudumist (Sepper, 2010). Seeläbi on soodustatud ühiskonnaliikmete võimete täieulatuslik rakendamine, mis on ühiskonna majandusliku ja sotsiaalse arengu vältimatu tingimus (Mackevičiūtė, 2008).

Pereloomelise käitumise all on käesolevas töös käsitletud nii reaalselt või kavandatavat pereloomelist käitumist kui ka pereloomelisi väärtusi ja hoiakuid (ingl *family values, family attitudes*). Pereloomeline käitumine kirjeldab perekonna loomise ning kujundamisega seotud individuaalset käitumist, mis võib hõlmata nii partnerivalikut, kooseluvormi kui ka laste saamist. Antud töös on pereloomelise käitumise eri vormidest käsitletud spetsiifiliselt laste saamist ehk sündimuskäitumist (ingl *fertility behaviour*). Vaadeldud on nii tegelikku laste arvu kui ka kavandatavat laste saamist. Reaalne või kavandatud pereloomeline käitumine tugineb valikutel, mis on kujundatud pereloomeliste väärtuste ja hoiakute kaudu. Nende väärtuste ja hoiakute puhul on tegu spetsiifiliselt perekonnaga seonduvate uskumuste, tõekspidamiste ja eelistustega. Pereloomelised väärtused ja hoiakud ning reaalne pereloomeline käitumine on omavahel küll tihedalt seotud, kuid ei pruugi olla alati kattuvad. Varasemad rahvusvahelised uuringud on näiteks näidanud, et ideaalseks peetava laste arvu ning tegeliku elu jooksul saadava laste arvu vahel on lahknevus (Beaujouan ja Berghammer, 2019; Testa, 2006). Ka Eestis kehtib see asjaolu – keskmine soovitud laste arv on suurem kui keskmine tegelik laste arv (Ainsaar jt, 2016; Testa, 2006). Järelikult on pereloomelise käitumise mõistmiseks asjakohane lisaks tegelikule käitumisele uurida ka väärtusi ja hoiakuid. Käesolevas töös on nendest vaadeldud ideaalseks peetavat laste arvu ning lapse soo eelistust.

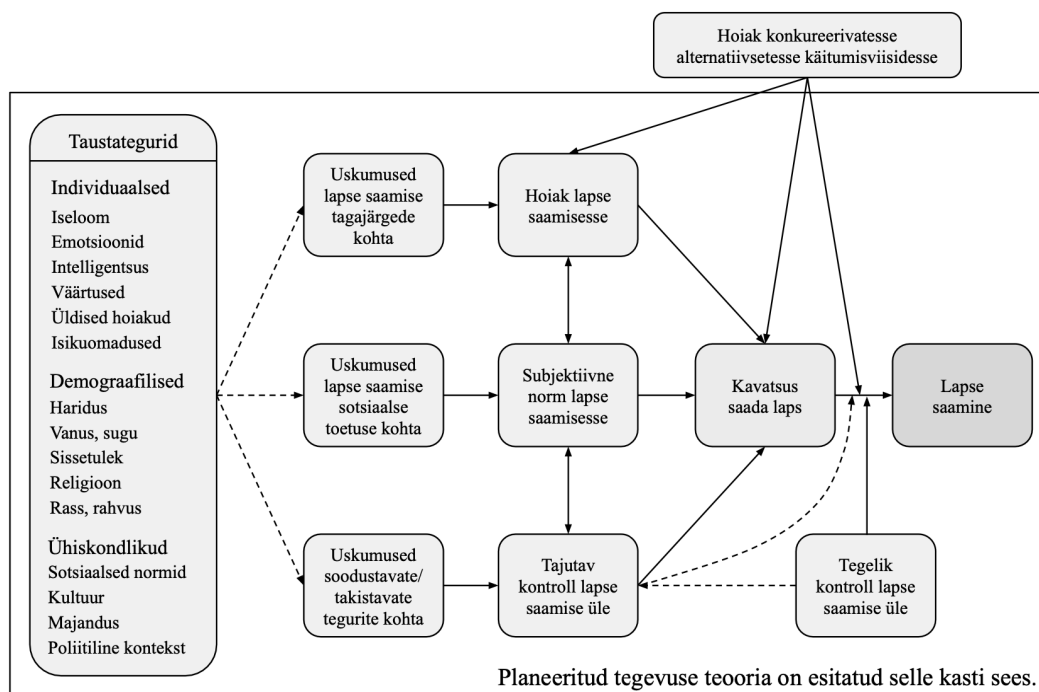
Pereloomelise käitumise uurimiseks on kasutusel erinevaid mõõdikuid. Käesolevas töös on mainitud kuut erinevat sündimuskäitumist- ja kavatsusi kirjeldavat mõõdikut. Tegelik laste arv (ingl *actual number of children*) on juba olemasolevate laste arv. Kavatsatud lisanduvate laste arv (ingl *intended number of additional children*) on (lisaks) planeeritud laste arv. Oodatav laste arv (ingl *expected number of children*) on juba sündinud ja (lisaks) planeeritud laste koguarv. Soovitud laste arv või pere suurus (ingl *desired number of children, desired family size*) on endale elu jooksul soovitud laste koguarv. Üldine ideaalne laste arv või pere suurus (ingl *general ideal number of children, general ideal family size*) on üldiselt ideaalseks peetav laste arv perekonnas. Isiklik ideaalne laste arv või pere suurus (ingl *personal ideal number of children, personal ideal family size*) on enda jaoks ideaalseks peetav laste arv.

1.2. Hoiakud käitumise kujundajana

Inimeste käitumine avaldub kompleksse süsteemi kaudu, mida mõjutavad erinevad tegurid. Sotsiaalteadustes eeldatakse, et üheks käitumist ja otsuseid suunavaks teguriks on hoiakud ehk suhteliselt üldised ja püsivad hinnangud objektile, isikule või kontseptsioonile (Guyer ja Fabrigar, 2015). Seda, et hoiakud moodustavad käitumise keerukast süsteemist olulise osa, kinnitavad empiirilised tulemused ja teoreetilised lähtekohad, mille kohaselt juhitud inimesed oma käitumise kujundamisel muuhulgas hoiakutest (Ajzen, 1991; Barber, 2001; Fazio, 1990; Kasearu, 2009). Hoiakute seost käitumisega, sealhulgas pereloomelise käitumisega, saab seejuures seletada mitme erineva mudeli ja teooria kaudu.

Üks üldlevinud ning tunnustatud hoiakute ja käitumise vahelist seost selgitav teooria on Icek Ajzeni (1991) planeeritud tegevuse teooria (ingl *theory of planned behavior*). Selle teooria järgi on käitumise eelduseks kavatsus, mille kujunemise ja tugevuse määravad kolm sõltumatut tegurit – subjektiivsed normid ehk tunnetatud sotsiaalne surve käitumist sooritada või mitte sooritada, tajutud käitumiskontroll ehk käitumise sooritamise tajutav lihtsus või raskus ning hoiakud käitumise suhtes ehk käitumisele antav soodne või ebasoodne hinnang (Ajzen, 1991). Teooria kohaselt on kavatsus käitumist sooritada seda tugevam, mida suurem on tajutav käitumiskontroll ning mida soodsamad on normid ja hoiakud käitumise suhtes (Ajzen, 1991). Teooria võimaldab seega hoiakutele tuginedes ennustada ja selgitada käitumist, sealhulgas pereloomelist käitumist. Näiteks on Ajzen ja Klobas (2013) rakendanud antud teooriat lapse saamise kavatsuse kujunemise selgitamiseks, tuues välja, et kavatsus saada laps sõltub otseselt hoiakust lapse saamisesse ning kaudselt üldistest hoiakutest, mis mõjutavad lapse saamisega seotud uskumusi (Joonis 1).

Planeeritud tegevuse teooriat on edasi arendanud Jennifer S. Barber (2001), lisades mudelisse hoiakud võistlevate tegevuste ehk konkureerivate alternatiivsete käitumisviiside suhtes, mis võivad mõjutada käitumist kolmel viisil – hoiaku, kavatsuse või käitumiskontrolli kaudu (Joonis 1). Võistlevate tegevuste all on mudelis silmas peetud käitumisviise, mis konkureerivad aja ja tähelepanu pärast analüüsitava käitumisega (Barber, 2001). Näiteks on Barber (2001) sündimuskäitumise analüüsimisel määranud võistlevateks tegevusteks hariduse, töö ja tarbimiskäitumise ning leidnud, et hoiakud nende võistlevate tegevuste suhtes on olulised sündimuskäitumise ennustajad. Tuvastatud mõju on seejuures seletatav rollikonfliktidega – lapsevanema roll on võistlevate tegevustega vastuolus, kuna see nõuab laste peale märkimisväärse aja ja raha kulutamist (Barber, 2001).



Joonis 1. Planeeritud tegevuse teooria laiendatud mudeli skemaatiline diagramm sündimuskäitumise näitel, autori süntees. Allikad: Ajzen ja Klobas, 2013: 206; Barber, 2001: 103

Hoiakute seost käitumisega kinnitavad ka empiirilised tulemused. Seejuures saab empiirilistele tulemustele tuginedes rääkida lisaks seosele reaalse käitumisega ka seosele tulevaste käitumiskavatsustega. Selle aluseks on teoreetiline lähtekoht, et hoiakud on indiviidi tasandil suhteliselt püsivad, tänu millele saab nende kaudu hästi ennustada ka tulevast käitumist. Inimeste hoiakute muutumist, näiteks olulisemate elusündmuste tulemusel, on täheldanud küll mitmed empiirilised tulemused (Fan ja Marini, 2000; Katz-Wise jt, 2010; Lucier-Greer ja Adler-Baeder, 2011), kuid longituuduuringutest selgub, et hoiakud on pikemas perspektiivis siiski üsna stabiilsed ning muutused on pigem tagasihoidlikud (Fan ja

Marini, 2000; Lucier-Greer ja Adler-Baeder, 2016). Sellest tulenevalt on hoiakute ning käitumiskavatsuste vaheline seos seega ka ajaliselt üsna püsiv ning ennustab seetõttu hästi tulevast käitumist.

Käesolevas töös on lähtutud eeltoodud teoreetilises kirjanduses ja empiirilistes tulemustes toetust leidnud eeldusest, et inimeste kavatsused ning seeläbi otsused ja käitumine on seotud hoiakutega. Muuhulgas on hoiakud tänu oma suhtelisele stabiilsusele seotud ka tulevase käitumisega. Kavatsust ning seeläbi vaatluse all olevat käitumist kujundavad hoiakud võivad seejuures olla nii otsesed hoiakud selle käitumise enda suhtes kui ka üldisemad hoiakud või alternatiivsete tegevustega seotud hoiakud.

1.3. Soorollihoiakud pereloomelise käitumise kujundajana

Soorollihoiakute mõju pereloomelisele käitumisele ning soolise võrdõiguslikkuse olulisust sündimuse seisukohalt on sotsiaalteadlaste seas palju arutletud. Käitumise ja hoiakute vahel eksisteerivast seosest annavad aimu rahvusvahelised uuringud ja analüüsid, mille tulemused kinnitavad, et traditsiooniliste ja egalitaarsete soorollihoiakutega inimeste pereloomeline käitumine erineb. Empiirilised tulemused aga varieeruvad oluliselt, olenedes muuhulgas kasutatavatest mõõdikutest, uuritavast sihtrühmast ja ühiskondlik-kultuurilisest kontekstist.

Traditsioonilistes ühiskondades, kus on levinud traditsioonilised soorollihoiakud ning naistele ja meestele on omistatud kindlad avalikud ja perekondlikud rollid, on sündimus kõrge (Lappegård jt, 2021). Empiirilised tulemused kinnitavad, et nendes ühiskondades on positiivne seos traditsiooniliste soorollihoiakute ning sündimuskavatsuste ja -käitumise vahel (Ambrosetti jt, 2021; Kato, 2018; Koruk jt, 2023; Li jt, 2021; Shukla jt, 2023). Indiviidi tasandil tuvastatud seose põhjenduseks on toodud soorollihoiakutest tulenevaid naiste erinevaid eelistusi. Nimelt on emaks olemine traditsiooniliste hoiakutega naiste jaoks elu ja identiteedi keskne osa, samas egalitaarsete hoiakutega naiste jaoks on see vaid üks elu osa (Nock, 1987). Traditsiooniliste vaadetega naised peavad seega laste saamist oma rolli täitmiseks ning kohustuseks, egalitaarsete vaadetega naised soovivad aga pühendada rohkem aega tööelule (Kaufman, 2000). Samuti eeldavad egalitaarsete soorollihoiakutega naised koduses sfääris ehk majapidamistöodes ja laste kasvatamises suuremat soolist võrdsust (Shukla jt, 2023). Traditsioonilistes ühiskondades puudub aga naistel võimalus töö- ja pereelu ühitamiseks ning ollakse ainuvastutav tasustamata kodutööde ja laste kasvatamise eest. Järelikult tekib egalitaarsete soorollihoiakutega naistel konflikt töö- ja pereelu vahel, kuna

ollakse sundvaliku ees ühe või teise kasuks. See põhjendab egalitaarsete soorollihoiakutega naiste madalamaid sündimuskavatsusi ja -käitumist.

Üldiselt oletatakse, et sooline võrdõiguslikkus hoogustab sündimust riigi tasandil ning sellest tulenevalt kehtib ka eeldus, et egalitaarsemad soorollihoiakud suurendavad sündimuskavatsusi ja -käitumist indiviidi tasandil (Lappegård jt, 2021). Oodatava lineaarse seose asemel joonistub empiirilistest tulemustest välja aga U-kujuline seos soolise võrdõiguslikkuse ja sündimuse vahel. Uuringud on näidanud, et sündimus on kõrgem nii domineerivalt traditsiooniliste soorollihoiakutega ehk madalama soolise võrdõiguslikkusega riikides kui ka domineerivalt egalitaarsete soorollihoiakutega ehk kõrgema soolise võrdõiguslikkusega riikides, kahe äärmuse vahele jäävaid üleminekufaasis riike kirjeldab aga kõige madalam sündimus (Arpino jt, 2015; Stefani ja Prati, 2024). Järelikult kaasneb ühiskondade sooliselt võrdsemaks muutumise ehk egalitaarsemate soorollihoiakute poole liikumisega esialgu sündimuse langus, kuid teatud künnise ületamisel pöördub seose suund vastupidiseks ning soolise võrdõiguslikkuse ja sündimuse vaheline seos muutub positiivseks. Seose pöördumist kinnitavad ka hiljutisemad arenenud ühiskondades läbi viidud uuringud, mis on tuvastanud positiivse seose egalitaarsete soorollihoiakute ning sündimuskavatsuste- ja käitumise vahel (Okun ja Raz-Yurovich, 2019; Puur jt, 2008, Testa, 2007). Näiteks ilmneb seitsme Euroopa riigi analüüsist, et egalitaarsete vaadetega meeste soovitud laste arv ning keskmine tegelik laste arv on suurem kui traditsiooniliste soorollihoiakutega meestel (Puur jt, 2008). Positiivne seos avaldub seejuures ka riigi tasandil – enam lapsi soovivad saada mehed, kes elavad egalitaarsemate väärtustega riikides (Puur jt, 2008). Ka naiste puhul on leitud sarnane seos riigi tasandil – 25 Euroopa riigi analüüsist selgub, et naiste keskmine ideaalne pere suurus on suurem riikides, kus on levinumad egalitaarsed soorollihoiakud koduses sfääris (Testa, 2007).

Idee U-kujulisest seosest soolise võrdõiguslikkuse ja sündimuse vahel on teadlaste seas viimastel aastatel pälvinud üha rohkem tähelepanu (Hudde, 2018). Seose U-kujulist kõverat saab seletada naiste ja meeste rollijaotusele keskenduvates käsitlustes põhjendatud soorollide muutumisega kahes etapis, millega kaasneb soolise võrdõiguslikkuse taseme lahknevus eri institutsioonides (Esping-Andersen ja Billari, 2015; Goldscheider jt, 2015; McDonald, 2000b). Nimelt toimub muutuse esimeses etapis ja egalitaarsemate soorollihoiakute poole liikumisel esialgu soolise võrdõiguslikkuse kasv avalikus sfääris ehk tekib suurem võrdõiguslikkus individikesksetes sotsiaalsetes institutsioonides nagu hariduses ja töajõus, kuid mitte perekesksetes sotsiaalsetes institutsioonides (McDonald, 2000b). Seega kaasneb

naiste jaoks traditsioonilisest mudelist üleminekuga algul lisanduv töökoormus, sest kodust väljapool tegutsemise kõrvalt on tasustamata kodutööd endiselt nende vastutus (Goldscheider jt, 2015). Järelikult kujunevad ühiskonnas vastuolulised rolliootused naistele, millest tingituna tekib neil madalamaid sündimuskavatsusi ja -käitumist põhjustav töö- ja pereelu konflikt. Muutuse teises etapis toimub institutsioonide vaheliste erinevuste ühtlustumine ehk pereskesksetes institutsioonides soolise võrdõiguslikkuse suurenemine, millega kaasneb sündimuse taastumine (Goldscheider jt, 2015; McDonald, 2000a). Suurenev valmidus ja võimekus lapsi saada on seletatav kodust sfääri puudutavate egalitaarsete soorollihoiakute suurema levikuga ning seeläbi naiste kogetud töö- ja pereelu konflikti vähenemisega. Seda põhjendust toetab ka Euroopa riikide statistika, millest ilmneb, et sündimus on kõrgem suurema naiste tööhõive määraga riikides, kus on loodud soodsad võimalused töö- ja pereelu ühitamiseks (Turk, 2021). Nendes ühiskondades on järelikult väiksem vastuolu naiste hariduse ja tööturupotentsiaali ning perekondliku eneseteostuse vahel, mis võimaldab realiseerida pereloomelise käitumisega seotud plaane.

Enamus soorollihoiakute ja pereloomelise käitumise vahelise seose põhjendustest tuginevad naistele. Kuigi mehi on uuringutes samuti vaatluse alla võetud, on seose põhjendusi meeste vaatest oluliselt vähem käsitletud. Egalitaarsete hoiakutega meeste suuremat soovi lapsi saada on põhjendatud nende perekonda toetavate vaadetega ning tahtmisega osaleda ja olla kaasatud koduses sfääris (Kaufman, 2000). Seega võib egalitaarsete hoiakutega meeste kõrgemaid sündimuskavatsusi- ja käitumist pidada nende isiklikuks eelistuseks ning isaks olemise rolli ümber mõtestamise tulemuseks. Veel ühe selgitusena on välja toodud egalitaarsete meeste toetust soolisele võrdõiguslikkusele, mis aitab vähendada konflikte perekonnas ning tagab õnnelikumad suhted, kujundades seeläbi ka pereloomelist käitumist (Kaufman, 2000). Samas on välja pakutud ka alternatiivseid selgitusi. Näiteks on U-kujulise seose vaatest argumenteeritud, et meeste egalitaarsemate hoiakutega kaasnev suurem osalus tasustamata kodutöodes tekitab neile endile töö- ja pereelu konflikti, millel on sündimuskäitumisele negatiivne mõju (Okun ja Raz-Yurovich, 2019). Selle idee kohaselt ei hoogusta egalitaarsed soorollihoiakud sündimust, kuna naiste jaoks võib töö- ja pereelu konflikt küll väheneda, kuid meeste jaoks see vastupidiselt suureneb.

Lisaks sündimuskavatsustele ja -käitumisele võivad soorollihoiakud omada mõju ka lapse soo eelistusele. Traditsioonilistes ja madalama soolise võrdõiguslikkuse tasemega ühiskondades on täheldatud poegade eelistamist (Hank, 2007; Mills ja Begall, 2010). Praegu viitab enamik empiirilisi tõendeid aga üldiselt domineerivale sümmeetrilisele sooeelistusele ehk vähemalt

ühele kummastki soost lapse eelistamisele (Andersson jt, 2006; Hank ja Kohler 2000). See on kooskõlas oletusega, et poegade eelistamine väheneb ühiskonna arenedes ning soolise võrdõiguslikkuse kasvades (Bongaarts, 1998). Siiski on uuringud näidanud, et moderniseerumine ja soolise võrdõiguslikkuse suurenemine ei pruugi kaasa tuua laste soo eelistuse ükskõiksust. Näiteks on kolmanda lapse puhul leitud, et mõnes riigis on välja kujunenud sooeelistus tüdrukute kasuks, samas mujal on kultuuriliselt juurdunud eelistus poegade suhtes säilinud vaatamata soorollihoiakute egalitaarsemaks muutumisele ja soolise võrdõiguslikkuse kasvamisele ühiskonnas (Andersson jt, 2006). Tütrel eelistust võib seletada uue ja positiivsema hinnanguga naiste rollile ühiskonnas, samas kui poja eelistus võib vaatamata kadunud struktuurilistele tingimustele olla säilinud kultuurilise ettekujutuse tõttu, mille kohaselt on poeg perele suurema kasu pakkuja (Hank ja Kohler, 2000). Soorollihoiakud mõjutavad seega lapse soo eelistust, olles aluseks ettekujutustele, kui väärtuslik on kumbki sugu perekonnale või ühiskonnale tervikuna. Tajutud väärtus võib seejuures olla majanduslik, religioosne, sotsiaalne või psühholoogiline (Arnold, 1997). Lapse soo eelistus võib ühtlasi avaldada olulist mõju ka tegelikule sündimuskäitumisele (Cukrowska-Torzewska ja Grabowska, 2023; Gortfelder ja Rahnu, 2020). Näiteks võib soo eelistus mõjutada järgnevate laste saamist, sõltudes sellest, kas olemasoleva lapse sugu vastab eelistusele.

1.4. Eesti kontekst

Pereloomeline käitumine on Eestis ühiskondlikult väga oluline teema. Selle tähtsus tõstatub Eesti väikesest rahvaarvust – 2023. aasta alguse seisuga 1 365 884 inimest (Statistikaamet, 2023a) – ja madalast sündimusest – 2022. aastal oli elussündide arv 11 646 (Statistikaamet, 2023b) ning summaarne sündimuskordaja ehk keskmine elussündinud laste arv naise kohta tema elu jooksul 1,41 (Statistikaamet, 2023c). Rahvastiku taastetasemele vastav eesmärk on aga keskmiselt 2,07–2,08 last peres (Puur ja Põldma, 2014). Summaarse sündimuskordaja jäämine alla taastetaseme näitaja tähendab, et Eesti rahvastik ei taastooda ennast. 2022. aastal oli Eestis loomulik iive -5669 ning negatiivne on loomulik iive olnud peaaegu eranditult juba aastast 1991 (Statistikaamet, 2023b). Rahvastiku taastootmise seisukohalt oluline pereloomeline käitumine on seetõttu Eestis pälvinud palju tähelepanu nii tavakodanike, poliitikute kui ka sotsiaalteadlaste seas. Teemat on uuritud eri aspektidele keskendudes, kuid peamiselt on perekonnauuringute fookuses olnud trendid ja prognoosid, pereloomelise käitumise motiivid ja takistused ning erinevad mõjutegurid.

Enamus pereloomelist käitumist mõjutavate tegurite analüüse on Eestis läbi viidud mitmeid aastaid tagasi (Oras ja Unt, 2008; Puur ja Põldma, 2014; Tiit ja Ainsaar, 2002). Läbi on viidud ka üksnes naistele või meestele keskenduvaid uuringuid (Ainsaar jt, 2016; Lippus jt, 2015; Part jt, 2007; Themass jt, 2015). Seejuures on varasemate uuringute fookuses olnud pereloomelise käitumise selgitamine peamiselt läbi sotsiaaldemograafiliste tunnuste. Näiteks on täheldatud, et rohkem lapsi soovivad saada maal ja väikelinnades elavad inimesed, püsisuhtes olijad ning need, kellel juba on lapsi (Oras ja Unt, 2008). Haridustasemete lõikes on leitud, et kõrgharitute seas on laste soovijaid keskmisest veidi rohkem (Tiit ja Ainsaar, 2002), samas keskmine tegelik laste arv on kõrgharitud naistel madalam kui kesk- ja põhiharidusega naistel (Puur ja Põldma, 2014). Erinevused sündimuskäitumises joonistuvad välja ka etnilise päritolu lõikes – eestlased on teiste rahvustega võrreldes laste saamisest rohkem huvitatud (Tiit ja Ainsaar, 2002). Vaadates mõningaid hiljutisemaid analüüse ilmneb, et varieeruvused sotsiaaldemograafiliste rühmade pereloomelises käitumises on aja jooksul püsinud ka enamjaolt samad. Rohkem lapsi on endiselt maapiirkondades elavatel inimestel (Gortfelder ja Rahnu, 2020; Tiit, 2023), eestlaste laste arv on järjepidevalt ületanud teistest rahvustest eestimaalaste laste arvu (Puur ja Vseviov, 2019) ning olemasolev ja lisaks soovitud laste arv on suurem nendel, kellel juba on lapsi (Gortfelder ja Rahnu, 2020). Üheks erandiks on aga sugu, mille lõikes empiirilised tulemused varieeruvad – leitud on, et enam soovivad lapsi saada naised (Oras ja Unt, 2008) kui ka vastupidiselt mehed (Ainsaar, 2013; Ainsaar jt, 2016; Tiit ja Ainsaar, 2002). Selline tulemuste erinevus on selgitatav asjaoluga, et sündimust mõjutavate tegurite toime tugevus ja suund ei ole ühene, vaid ajas ja ruumis varieeruv (Puur ja Põldma, 2014). Erinevusi sotsiaaldemograafiliste rühmade sündimuskäitumises on seejuures põhjendatud erinevustega nende poolt tunnetatud takistustes, mis mõjutavad plaanide tekkimist ning elluviimist (Ainsaar, 2013; Themass jt, 2015). Eri takistuste olemasolu kinnitavad ka nii varasemad kui ka hilisemad Eesti uuringud. Näiteks on ühe püsiva takistuse ja sündimuskäitumise mõjutana välja toodud majanduslikku toimetulekut (Ainsaar, 2013; Gortfelder ja Rahnu, 2020; Oras ja Unt, 2008; Themass jt, 2015; Tiit ja Ainsaar, 2002).

Mõningal määral on Eestis uuritud ka üldiste väärtuste ja hoiakute mõju pereloomelisele käitumisele. Näiteks on täheldatud, et rohkem lapsi soovivad need Eesti mehed, kes peavad tähtsaks partnerlussuhet, armastust, lapsi, enesetäiendamist ja elukestvat õpet, ühiskondlikku aktiivsust, isikliku elamispinna olemasolu, avaliku elu tegelaseks olemist ja tervislikke eluviise (Themass jt, 2015). Vaadeldes nii mehi kui naisi on aga leitud, et kolme väärtushinnangu kategooria – edukusele orienteeritud, perekesksed, eneseteostusele ja

edukusele orienteeritud – lõikes ei esine erinevusi soovitud laste arvus (Oras ja Unt, 2008). Küll aga on naiste muutuvaid väärtushinnanguid peetud üheks sündimuse nn ajastuspöörde ehk sünnitamise hilisemasse vanusesse edasi lükkamise mõjutajaks (Oras ja Unt, 2008; Tiit, 2003). Nimelt on muutunud väärtuste süsteemis lisaks perele ja lastele olulisele kohale tõusnud materiaalsed väärtused, haridus ja karjäär (Oras ja Unt, 2008).

Konkreetselt soorollihoiakuid kui üht pereloomelise käitumise mõjutegurit on Eestis seni vähe uuritud. Samas on tegu olulise uurimissuunaga. Perioodiliselt läbiviidavad soolise võrdõiguslikkuse monitooringud kinnitavad, et Eesti elanike hoiakud ja ühiskonna ootused soorollidele on ajas muutunud egalitaarsemaks (Hämmal jt, 2022). Viimase kümnendiga on töö- ja pereelu ühitamisel liigutud ka sooliselt tasakaalustatuma rollijaotuse suunas (Turk, 2021). Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (EIGE) soolise võrdõiguslikkuse indeksi poolest jääb Eesti aga endiselt alla Euroopa Liidu keskmisele (EIGE, 2023). Järelikult on Eestil veel arenguruumi sooliselt võrdõiguslikuma ühiskonna poole ning oluline on mõista, kuidas muutuvad soorollihoiakud Eesti elanike pereloomelist käitumist mõjutada võivad.

Mõned rahvusvahelised soorollihoiakute ja pereloomelise käitumise seost käsitlevad uuringud on analüüsinud ka Eesti andmeid. Need analüüsid üldiselt kinnitavad, et Eestis on positiivne seos egalitaarsete soorollihoiakute ning sündimuskavatsuste ja -käitumise vahel. Näiteks on Puur jt (2008) leidnud, et 20–44-aastaste Eesti meeste seas on töö- ja pereelu puudutavad egalitaarsed soorollihoiakud positiivselt seotud oodatava laste arvuga. Analüüsist selgub, et egalitaarsete hoiakutega meestel on keskmine oodatav laste arv 2,52, traditsiooniliste soorollihoiakutega meestel on see aga 1,95 (Puur jt, 2008). Uuring kinnitab soorollihoiakutel põhinevat erinevust ka tegeliku laste arvu puhul – kui traditsiooniliste hoiakutega meestel vanuses 35–44 on keskmine tegelik laste arv 1,14, siis egalitaarsete hoiakutega meestel samas vanusegrupis on vastav arv 2 (Puur jt, 2008). Järelikult ei piirdu egalitaarsete soorollihoiakutega Eesti meeste suurem oodatav laste arv ainult kõrgemate sündimuskavatsustega, vaid neil on ka kõrgem juba sündinud laste arv. Positiivset seost egalitaarsete soorollihoiakute ja sündimuskavatsuste vahel on täheldatud Eestis ka naiste puhul. Puur jt (2019) analüüsist selgub, et 20–44-aastaste ühe või kahe lapsega Eesti naiste ja Eestis elavate vene rahvusest naiste seas on kavatsus saada veel üks laps suurema tõenäosusega nendel, kellel on egalitaarsed soorollihoiakud. Ühe lapsega naiste seas ilmnes suurem tõenäosus kavatsuseks saada veel üks laps ka traditsiooniliste ja egalitaarsete hoiakute vahepeale jäävate rolliorientatsioonide puhul (Puur jt, 2019). Iwinska-Nowak (2011) on leidnud, et ka soolise võrdõiguslikkuse tase perekonnas suurendab oluliselt Eesti naiste

kavatsusi sünnitada. Uuringu tulemused näitavad, et 18–44-aastaste ühe kuni kolme lapsega naiste seas suurendab kodutöödega tegeleva partneri olemasolu naiste tõenäosust kavatseda tulevikus saada veel üks laps pea kolm korda ning lisaks plaanivad sooliselt võrdõiguslikuma kodutööde jaotusega peredes olevad naised pea kaks korda tõenäolisemalt saada suurema arvu täiendavaid lapsi (Iwinska-Nowak, 2011). Järelikult on Eesti naiste sündimuskavatsused positiivselt seotud egalitaarsete soorollihoiakutega koduses sfääris.

Pereloomelise käitumise ja soorollihoiakute vahelist seost Eestis on lisaks käsitletud ka mõned üliõpilastööd (Kangro, 2015; Ojap, 2015; Suija, 2018). Nende tööde tulemused ei ole aga olnud märkimisväärsed seose selgitamise seisukohalt. Galdauskaitė (2023) on see-eest eeltoodud empiiriliste tulemustega vastuolus leidnud, et Eestis ei ole 25–44-aastaste seas laste saamine soorollihoiakutest üldiselt mõjutatud. Antud analüüs sisaldas seitset andmekogumit, millest kuue puhul tuvastati statistiliselt mitteoluline seos soorollihoiakute ja lapse saamise vahel (Galdauskaitė, 2023). Seose puudumine võib antud juhul olla seletatav andmekogumite vanusega. Nimelt ilmnes statistiliselt mitteoluline seos andmete puhul, mis olid aastatest 1990, 1999, 2001 ja 2008, samas kõige hilisema ehk 2017. aasta andmekogumiku puhul oli seos statistiliselt oluline (Galdauskaitė, 2023). Lisaks võib põhjendus peituda vaadeldavas pereloomelisel käitumisel kirjeldavas tunnuses – oluline on eristada sündimuskavatsusi ning reaalsel sündimuskäitumisel, sest seos soorollihoiakutega võib nende kahe vahel erineda, selgitades seeläbi varieeruvust empiirilistes tulemustes.

Kokkuvõttes saab eeltoodud empiirilistele tulemustele tuginedes välja tuua, et Eestis on viimasel kümnendil nii naiste kui ka meeste sündimuskavatsused- ja käitumine positiivselt seotud olnud egalitaarsete soorollihoiakutega. Naiste sündimuskavatsuste puhul mängib seejuures olulist rolli ka sooline võrdõiguslikkus perekonnas ehk meeste suurem kaasatus ja tööde sooliselt võrdsem korraldus koduses sfääris, mis on kooskõlas egalitaarsete soorollihoiakutega. Siiski on soorollihoiakute ja pereloomelise käitumise omavahelise seose puhul tegu Eestis suhteliselt vähe uuritud teemaga, mille kohta puuduvad uuemad empiirilised tulemused. Seetõttu ei ole võimalik eeltoodud tulemustele tuginedes kindlalt väita, milline on hetkel seos Eesti elanike soorollihoiakute ning pereloomelise käitumise vahel.

2. PROBLEEMISEADE JA UURIMISKÜSIMUSED

Pereloomeline käitumine on Eestis kui väikese rahvaarvuga ja madala sündimusega riigis ühiskondlikult väga oluline teema. Eesti loomulik iive on pikalt negatiivne olnud ning seda otseselt mõjutav pereloomeline käitumine on seetõttu pälvinud rohkelt tähelepanu. Palju rõhku on seatud nii sündimust toetavale perepoliitikale kui ka sündimuskäitumist analüüsivatele perekonnauuringutele. Seni tehtud uuringud on seejuures keskendunud peamiselt sündimuse trendidele ja prognoosidele, sündimuskäitumise motiividele ja takistustele ning erinevatele mõjuteguritele. Soorollihoiakuid kui üht pereloomelise käitumise mõjutegurit on seni aga vähe uuritud. Samas on soolise võrdõiguslikkuse teema Eesti ühiskonnas aina aktuaalsem ning muutuvad hoiakud ja üldine suundumus egalitaarsemate vaadete poole tekitab vajaduse uurida põhjalikumalt soorollihoiakute mõju, et mõista paremini pereloomelise käitumise tagamaid.

Bakalaureusetöö eesmärk selgitada välja Eesti elanike soorollihoiakute ning pereloomelise käitumise omavaheline seos aitab seega täita olemasolevat teadmistelünka kahe Eesti ühiskonna jaoks väga olulise teema omavahelisest seosest. Töö analüüsi tulemused võimaldavad mõista, kuidas soorollihoiakud pereloomelist käitumist kujundavad ning kuidas varieerub erinevate sooroliliste ootustega inimeste pereloomeline käitumine. Analüüsi tulemused seletavad seega pereloomelises käitumises eksisteerivaid erinevusi hoiakute alusel, tuues lisaks välja varieeruvusi sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes. Töö on oluline nii võrdsus- kui perepoliitika seisukohalt ning panustab soolise võrdõiguslikkuse diskursusesse pereloomelise käitumise vaatenurgast.

Probleemiseadest ja eesmärgist tulenevalt on töös püstitatud neli uurimisküsimust:

- 1) kuidas on omavahel seotud soorollihoiakud ning sündimuskäitumine?
- 2) kuidas on omavahel seotud soorollihoiakud ning sündimusideaalid?
- 3) kuidas on omavahel seotud soorollihoiakud ning sündimuskavatsused?
- 4) kuidas erineb pereloomeline käitumine selliste sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes nagu sugu, rahvus, vanuserühm, haridustase, koosluseis ja tegelik laste arv?

3. METOODIKA

3.1. Andmed ja valim

Bakalaureusetöö empiiriliseks aluseks on Eesti pere- ja sündimusuuringu kolmanda voo¹ esimese küsitluslaine andmestik. Andmed on kogutud kahes küsitlusvoorus – esimene küsitlusvoor toimus 2021. aastal aprillist juunini, teine küsitlusvoor 2021. aasta oktoobrist 2022. aasta veebruarini (GGP2020, 2024).

Eesti pere- ja sündimusuuring (edaspidi EPSU) on sündmuslooline paneeluuring, millega kogutakse teavet inimeste põhiliste eluvaldkondade – pereplaneerimine, perekond, töö- ja igapäevaelu – kohta (GGP2020, 2024). Uuringu näol on tegu rahvusvahelise taristuprogrammi GGP2020 (*Generations and Gender Programme 2020*) ühe osaga (GGP2020, 2024). Seega iseloomustab EPSU andmestikku rahvusvaheline võrreldavus – uuringuga kogutud Eesti andmed on võrreldavad teiste üle-euroopalise programmiga liitunud riikide andmetega. EPSU teostajad on Tallinna Ülikooli Eesti demograafia keskus ja Kantar Emor. Uuringu küsimustik on veebipõhine. Aastatel 2021-2027 viiakse uuringus läbi kolm küsitluslainet, mis hõlmavad prooviküsitlusi ja põhiküsitlusi (GGP2020, 2024). Põhiküsitlused toimuvad igal kolmandal aastal ehk aastatel 2021, 2024 ja 2027 (GGP2020, 2024). Kuna proovi- ja põhiküsitlus on andmestiku sisu mõttes praktiliselt identsed, on neid esimese küsitluslaine andmestikus suurema vastajate arvu saamiseks kasutatud koos. Detailsem info uuringu metodoloogial kohta ning küsimustike ankeedid on leitavad EPSU veebilehel (GGP2020, 2024).

EPSU sihtrühmaks on 18–59-aastased Eesti elanikud. Uuringu valim põhineb Eesti rahvastikuregistri andmetel. Valim võeti rahvastikuregistrist saadud andmete põhjal juhuvaliku teel (GGP2020, 2024). Lõplik kaalutud küsitletute arv on 11 351 (Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas, 2022). Andmestikus olevad kaalud on tehtud ühiselt proovi- ja põhiküsitluse jaoks ning need kompenseerivad vastamismäära erinevusi soo, rahvuse, vanuserühma, haridustaseme ja kooseluseisu lõikes (A. Puur, isiklik suhtlus, 2023).

Käesoleva töö analüüsis on täpsemate tulemuste nimel andmestikust välja jäetud vastajad, kellel on soorollihoiakuid kirjeldavates tunnustes puuduvaid väärtusi (n=2748). Vastajate kaalutud koguarv analüüsis on 8514, nendest 1652 osales prooviuuringus ning 6862

¹ Eestis on uuringut läbi viidud varasemalt kahel korral – esimene voor viidi läbi 1994. aastal ning teine voor 2004. aastal (GGP2020, 2024).

põhiuuringus. Tabelis 1 on välja toodud vastajate jaotus sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes². Kõigist vastanutest on 49% naised ja 51% mehed. 70% vastanutest on eestlased, ülejäänud 30% muust rahvusest. Vastajate keskmine vanus on 41 eluaastat. Vanuserühmade lõikes on enim vastajaid 30–39-aastaste rühmas (29%), järgnevad 40–49-aastaste rühm (26%), 50–60-aastaste rühm (25%) ja viimaks 18–29-aastaste rühm (21%). Veidi üle kolmandiku vastanutest on abielus (39%) või vabaabielus (36%), alla viiendiku on lõppenud kooselus (13%) või pole kooselus olnud (12%). Haridustasemete lõikes on enim keskharidusega vastajaid (45%), järgnevad kõrgharidusega vastajad (41%) ning viimaks põhihariduse või madalama haridusega vastajad (14%).

Tabel 1. Vastajate kaalutud sotsiaaldemograafiline profiil (n=8514)

Tunnus	Kategooria	Vastajate arv (n)	Vastajate osakaal (%)
Sugu	Naine	4144	48,7
	Mees	4370	51,3
Rahvus	Eestlane	5938	69,7
	Muust rahvusest	2576	30,3
Vanuserühm	18–29	1800	21,1
	30–39	2431	28,6
	40–49	2198	25,8
	50–60	2085	24,5
Haridustase	Põhiharidus või madalam	1186	13,9
	Keskharidus	3858	45,3
	Kõrgharidus	3467	40,7
Kooseeluseis	Abielus	3276	39,1
	Vabaabielus	3030	36,1
	Kooselu lõppenud	1044	12,5
	Pole kooselus olnud	1032	12,3

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

² Tabelist on välja jäetud puuduvad väärtused, mida on haridustaseme tunnusel 3 ja kooseluseisu tunnusel 131.

3.2. Tunnused

Töös püsitatud uurimisküsimustele vastamiseks on kasutatud kolme eri kategooria tunnuseid: soorollihoiakuid kirjeldavaid tunnuseid, pereloomelist käitumist kirjeldavaid tunnuseid ja sotsiaaldemograafilisi taustatunnuseid.

Soorollihoiakuid kirjeldavaid tunnuseid on analüüsis kokku viis. Küsimustikus on need tunnused mõõdetud järgmiste meeste ja naiste rolle puudutavate küsimustega: „Kes on üldiselt paremad poliitilised liidrid, kas mehed või naised?“, „Kelle jaoks on kõrghariduse omandamine olulisem, kas meestele või naistele?“, „Kellele on töökoha omamine tähtsam, kas meestele või naistele?“, „Kelle jaoks on kodu ja laste eest hoolitsemine tähtsam, kas meeste või naiste jaoks?“ ning „Kes hoolitsevad paremini väikelaste eest, kas mehed või naised?“. Kõik viis tunnust on kategoriaalsed tunnused, mille vastusevariandid on järgmised: „kindlasti mehed“, „pigem mehed“, „mehed ja naised võrdselt“, „pigem naised“ ja „kindlasti naised“.

Selleks, et jaotada vastajad soorollihoiakute rühmadesse, on eelpool nimetatud viiest tunnusest koostatud koondindeks. Indeksi tegemiseks on tunnuste vastusevariandid kokku koondatud kolmeks kategooriaks: „mehed“, „mehed ja naised võrdselt“ ja „naised“ (Lisa 1 tabel 10). Loodud on kolm uut tunnust, mis mõõdavad traditsiooniliste vastuste arvu, egalitaarsete vastuste arvu ja progressiivsete vastuste arvu (Lisa 1 tabel 12). Nendele tunnustele tuginedes on määratud vastajatele indeksi väärtus skaalal 1–3 (Lisa 1 tabel 13). Vastavalt indeksi väärtusele on vastajad jaotatud kolme soorollihoiakute rühma: traditsioonilised, egalitaarsed ja üleminekugrupp (Lisa 1 tabel 13). Indeksi väärtust pole määratud nendele vastajatele, keda ei saa traditsiooniliste, egalitaarsete ja progressiivsete vastuste arvu kombinatsiooni alusel loogiliselt kategoriseerida ühte kindlasse soorollihoiakute rühma ehk kelle vastustes on suur varieeruvus või domineerivad tugevalt progressiivsed vastused (n=1164). Loodud soorollihoiakute rühma tunnus on analüüsis sõltumatu tunnus.

Pereloomelist käitumist kirjeldavad tunnused on analüüsis sõltuvad tunnused. Neid tunnuseid on kokku kuus – tegelik laste arv, kavatsus saada laps, kavatsetud lisanduvate laste arv, üldine ideaalne laste arv, isiklik ideaalne laste arv ning lapse soo eelistus. Tegelik laste arvu tunnus koondab endasse mitut küsimust ning selle vastusevariandid on järgmised: „lastetu“, „üks laps“, „kaks last“ ja „kolm või enam last“. Tegu on Eesti uuringu läbiviijate poolt kokku kodeeritud tunnusega. Kavatsust saada laps on mõõdetud kahe küsimusega: „Kas Te kavatsete järgmise 3 aasta jooksul (veel ühe) lapse saada? Palun arvestage ainult bioloogilisi lapsi“ ja

„Kui oletada, et Te ei saa järgmise 3 aasta jooksul last, siis kas kavatsete kunagi hiljem last/veel lapsi saada?“. Mõlema küsimuse vastusevariandid on järgmised: „kindlasti mitte“, „tõenäoliselt mitte“, „ei seda ega teist“, „tõenäoliselt küll“ ja „kindlasti“. Andmeanalüüsi lihtsustamiseks on need kaks tunnust kokku kodeeritud üheks tunnuseks vastusevariantidega: „ei kavatse“, „ei seda ega teist“ ja „kavatseb“ (Lisa 1 tabel 11). Kavatsetud lisanduvate laste arv on mõõdetud küsimusega: „Mitu last kokku Te kavatsete veel saada või lapsendada? Palun ärge arvestage juba olemasolevaid lapsi“. Tunnus on mõõdetud skaalal 0–10. Üldine ja isiklik ideaalne laste arv on mõõdetud küsimustikus vastavalt küsimustega: „Milline on Teie arvates üldiselt ideaalne laste arv perekonnas?“ ja „Mis oleks isiklikult Teie jaoks ideaalne laste arv, mida Te soovite või oleksite soovinud endale saada?“. Mõlemad tunnused on mõõdetud skaalal 0–10. Võrdsemate vastajate arvuga rühmade saamiseks ning andmeanalüüsi lihtsustamiseks on tunnustel skaalaga 0–10 vastusevariandid kokku kodeeritud kolmeks või neljaks kategooriaks (Lisa 1 tabel 10). Lapse soo eelistus on mõõdetud küsimusega: „Kas Te tahaksite, et Teie esimene/järgmine laps oleks poiss või tüdruk?“. Küsimuse vastusevariandid on järgmised: „poiss“, „tüdruk“ ja „vahet pole“. Kõigi sõltuvate tunnuste kirjeldavad tabelid vastajate jaotustega on esitatud Lisas 2. Sõltuvate tunnuste puuduvad väärtused jäävad vahemikku 1794–5246.

Analüüsis on lisaks kasutatud viit vastajat iseloomustavad sotsiaaldemograafilist taustatunnust – sugu, rahvus, vanuserühm, haridustase ja kooseluseis. Tegu on Eesti uuringu läbiviijate poolt kokku kodeeritud tunnustega. Sugu ning rahvus on binaarsed tunnused vastavate vastusevariantidega „naine“ või „mees“ ning „eestlane“ või „muust rahvusest“. Vanuserühma tunnus koosneb neljast vanusegrupist: 18–29, 30–39, 40–49 ja 50–60. Haridustaseme tunnuse vastusevariandid on kokku kodeeritud kolmeks kategooriaks: „põhiharidus või madalam“, „keskharidus“ ja „kõrgharidus“ (Lisa 1 tabel 10). Haridustaseme tunnusel on 3 puuduvat väärtust. Kooseluseisu tunnus koondab endasse mitut küsimust ning selle vastusevariandid on järgmised: „abielus“, „vabaabielus“, „kooselu lõppenud“ ja „pole kooselus olnud“. Kategooria „kooselu lõppenud“ alla kuuluvad vastajad, kes on lahutatud, lahku läinud või lesed. Kooseluseisu tunnusel on 131 puuduvat väärtust.

3.3. Analüüsimeetod

Töös püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks on läbi viidud kvantitatiivne andmeanalüüs. Andmete analüüsimiseks on kasutatud vabavaralist programmeerimiskeelt R ning kasutajaliidest RStudio. Andmeanalüüsi R kood on koostatud tuginedes õppeainete

materjalidele ning selle täiustamiseks on kasutatud ka tehisintellektil põhinevat tekstigeneraatorit ChatGPT (OpenAI, isiklik suhtlus, 2024).

Analüüsis kasutatavad meetodid on kirjeldav statistika ja regressioonanalüüs. Esmaste kirjeldavate tulemuste esitamisel on kasutatud jaotusparameetreid, sagedustabeleid ning seosekordajaid. Tulemusi on läbivalt vaadatud sotsiaaldemograafiliste taustatunnuste lõikes. Seoste tuvastamiseks on kasutatud seosekordajaid hii-ruut-statistik (χ^2) ning Craméri V, mis võimaldavad uurida seost kahe kategooriaalse tunnuse vahel (Tooding, 2015). Craméri V võimaldab seejuures hinnata seose tugevust – miinimumväärtus 0 tähistab seose puudumist, maksimumväärtus 1 aga tugevat seost (Tooding, 2015). Mitme tunnuse korraga vaatlemiseks ning nende omavaheliste seoste arvestamiseks on läbi tehtud multinomiaalne logistiline regressioonanalüüs, mis sobib enam kui kaheväärtuselise kategooriaalse sõltuva tunnuse prognoosimudeli koostamiseks (Tooding, 2015). Antud töös on regressioonimudelites prognoositavateks sõltuvateks tunnusteks pereloomelist käitumist kirjeldavad tunnused ning sõltumatuks tunnuseks soorollihoiakute rühma tunnus. Sõltumatute tunnustena on mudelitesse kaasatud ka sotsiaaldemograafilised taustatunnused. Viies regressioonimudelis on lisaks sõltumatu tunnusena kaasatud tegelik laste arv. Regressioonikoefitsientide täpsemaks tõlgendamiseks on need teisendatud eksponent-funktsiooni abil. Loodud regressioonimudelite kirjeldusvõimet on uuritud Nagelkerke pseudo-determinatsioonikordaja ehk pseudo R^2 alusel. Mudel on seda parem, mida lähemal on Nagelkerke R^2 väärtus ühele.

Sündimuskäitumise ja -ideaalidega seotud tunnuste – tegelik laste arv, üldine ideaalne laste arv ja isiklik ideaalne laste arv – puhul on analüüsitud kõiki vastajaid. Sündimuskavatsustega seotud tunnuste – kavatsus saada laps, kavatsetud lisanduvate laste arv ja lapse soo eelistus – puhul on analüüsitud fertiilses eas vastajaid ehk 18–49-aastaseid. Sündimuskavatsuste analüüsist on seega välja jäetud 50–60-aastased ehk kõige vanemasse vanusegruppi kuuluvad vastajad, kes ei ole enam fertiilses eas ning kellel puuduvad või on väga madalad sündimuskavatsused (Lisa 2 tabel 17).

Selleks, et andmete jaotused vastaksid täpsemini üldkogumi jaotusele, on analüüs läbi viidud andmestikus oleva kaalude tunnusega. Analüüs põhineb sisulistel vastustel ehk tulemuste esitamisel ei ole eraldi välja toodud puuduvaid väärtuseid. Järelduste tegemisel ja tõlgendamisel on võetud usaldusnivooks 95% ehk lähtutud olulisuse nivoost 0,05.

4. ANALÜÜSI TULEMUSED

4.1. Kirjeldav statistika

Soorollihoiakuid kirjeldavate tunnuste vastajate jaotus hinnangute lõikes on esitatud tabelis 2. Tabelist on näha, et enamuse soorollihoiakuid kirjeldavate tunnuste puhul peavad üle poole (59–82%) vastanutest mehi ja naisi võrdseks ehk domineerivad egalitaarsed soorollihoiakud. Erandiks on aga väikelaste eest hoolitsemine, mille puhul hindavad umbes pooled (49%) vastanutest paremaks hoolitsejaks pigem naisi. Üldpildis on ka märgata siiski traditsiooniliste soorollide toetamist – paremateks poliitilisteks liidriteks peetakse mehi (37% võrreldes naiste 3%-ga) ning töökoha omamist peetakse tähtsamaks ühtlasi meestele (23% võrreldes naiste 2%-ga), kuid kodu ja laste eest hoolitsemist hinnatakse tähtsamaks naistele (41% võrreldes meeste 1%-ga) ning paremateks väikelaste eest hoolitsejateks peetakse samuti naisi (61% võrreldes meeste 0,4%-ga).

Tabel 2. Soorollihoiakuid kirjeldavate tunnuste vastajate osakaal (%) hinnangute lõikes (n=8514)

Tunnus	Hinnang				
	Kindlasti mehed	Pigem mehed	Mehed ja naised võrdselt	Pigem naised	Kindlasti naised
Paremad poliitilised liidrid	6,3	30,7	60,4	2,4	0,3
Kõrghariduse omandamine tähtsam	0,8	2,4	82,0	13,8	1,1
Töökoha omamine tähtsam	5,1	18,0	75,3	1,3	0,3
Kodu ja laste eest hoolitsemine tähtsam	0,2	0,3	58,7	36,2	4,6
Paremad väikelaste eest hoolitsejad	0,1	0,3	38,4	48,8	12,5

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Soorollihoiakute rühmade lõikes on enim egalitaarsete hoiakutega vastajaid (50%), järgnevad üleminekugruppi kuuluvad vastajad (40%) ning viimaks traditsiooniliste hoiakutega vastajad (10%). Tabelis 3 on esitatud soorollihoiakute rühmade vastajate jaotus sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes. Tabelist ilmneb, et egalitaarsete hoiakutega vastajatest on üle poole naised (54%), üleminekugrupis ja traditsiooniliste hoiakutega vastajatest aga mehed (vastavalt 54% ja 68%). Kui traditsiooniliste hoiakutega vastajate seas on eestlasi ja muust rahvusest inimesi enam-vähem pooleks (vastavalt 53% ja 47%), siis üleminekugrupis ja egalitaarsete hoiakutega vastajate seas on ülekaalus eestlased (vastavalt 64% ja 73%). Vanuserühmade võrdlusest

selgub, et nii traditsiooniliste kui ka egalitaarsete hoiakutega vastajatest on ligi kolmandik 30–39-aastased (vastavalt 28% ja 30%). Kõige vähem on traditsiooniliste hoiakutega vastajate seas 18–29-aastaseid (20%), egalitaarsete hoiakutega vastajate seas aga 50–60-aastaseid (22%). Üleminekugruppi kuuluvatest vastajatest on ligi kolmandik 40–49-aastased ja 50–60-aastased (mõlemaid 29%). Keskharidusega on pooled (50%) traditsiooniliste hoiakutega vastajatest ning veidi alla poole (47%) üleminekugruppi kuulujatest. Egalitaarsete hoiakutega vastajaid on samas enim kõrgharidusega (44%). Põhihariduse või madalama haridusega inimesi on traditsiooniliste hoiakutega vastajate seas mõne protsendipunkti võrra rohkem kui teistes soorollihoiakute rühmades (15% võrreldes 13%-ga). Kooseluseisu võrdluses on traditsiooniliste hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvatest vastajatest veidi rohkem abielus kui egalitaarsete hoiakutega vastajatest (vastavalt 41% ja 43% võrreldes 37%-ga). Egalitaarsete hoiakutega vastajate seas on teiste soorollihoiakute rühmadega võrreldes see-eest rohkem vabaabielus inimesi (37% võrreldes traditsiooniliste hoiakute 32% ja üleminekugrupi 34%-ga). Soorollihoiakute rühma ja sotsiaaldemograafiliste tunnuste vahelised seosed on seejuures statistiliselt olulised ($p < 0,01$), kuid Craméri V seosekordajad jäävad tugevalt allapoole maksimumväärtust 1 ehk tegu on nõrkade seostega.

Tabel 3. Soorollihoiakute rühmad sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes, vastajate osakaal (%) ning Craméri V ($n=8514$)

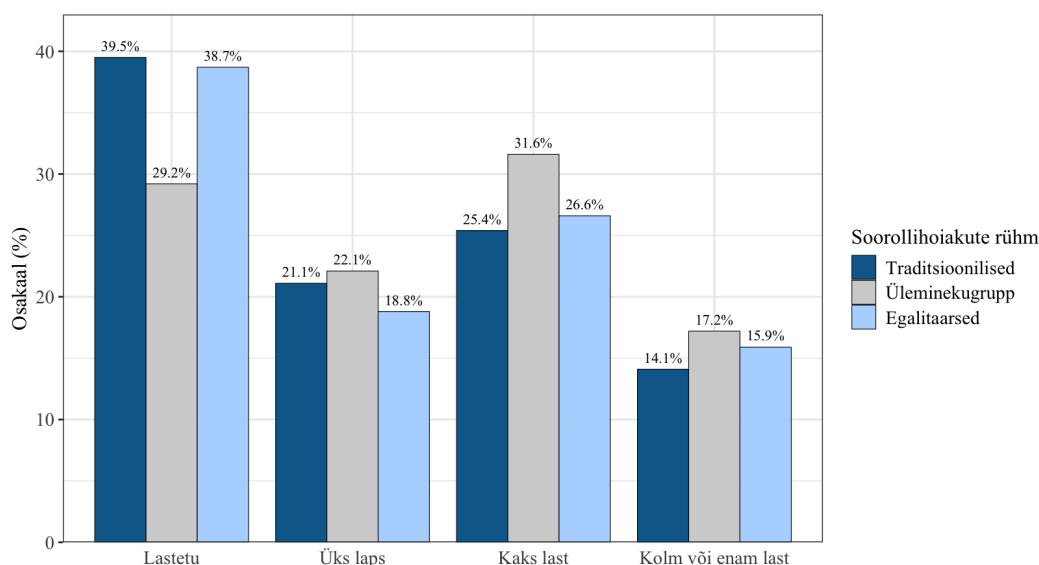
Tunnus	Kategooria	Soorollihoiakute rühm			Craméri V
		Traditsioonilised	Ülemineku-grupp	Egalitaarsed	
Sugu	Naine	32,2	46,1	53,5	0,13***
	Mees	67,8	53,9	46,5	
Rahvus	Eestlane	52,6	63,7	72,9	0,14***
	Muust rahvusest	47,4	36,3	27,1	
Vanuse-rühm	18–29	20,4	16,3	23,2	0,08***
	30–39	28,1	26,1	29,9	
	40–49	27,0	28,8	24,5	
	50–60	24,4	28,9	22,3	
Haridus-tase	Põhiharidus või madalam	15,2	13,3	12,8	0,04***
	Keskharidus	49,5	46,6	42,8	
	Kõrgharidus	35,2	40,1	44,4	

Kooselu- seis	Abielus	41,1	42,9	37,4	0,04***
	Vabaabielus	31,9	33,8	37,0	
	Kooselu lõppenud	12,1	12,2	12,8	
	Pole kooselus olnud	14,9	11,1	12,8	

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

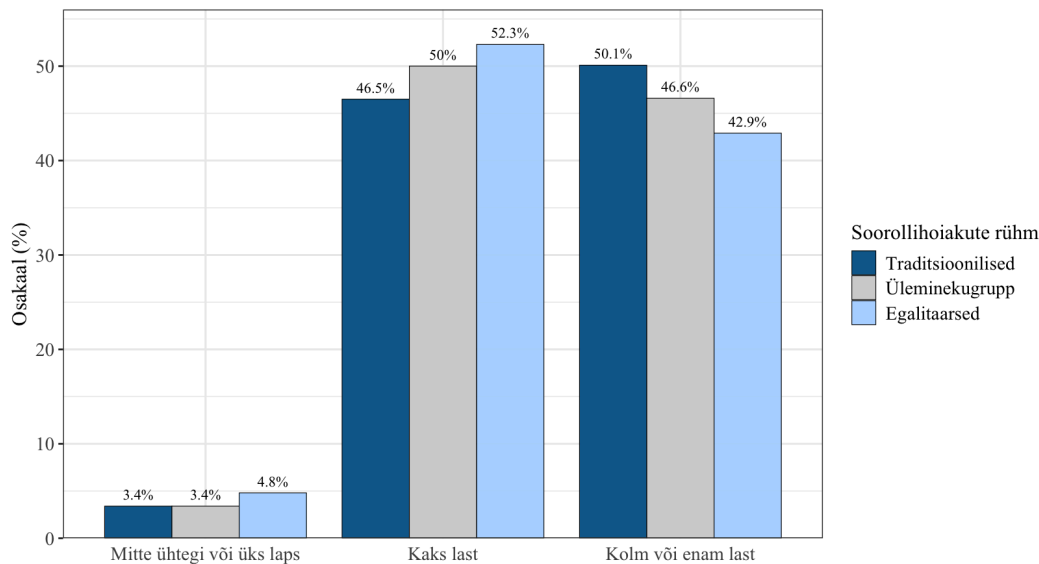
Soorollihoiakute rühmad on statistiliselt oluliselt seotud tegeliku laste arvuga ($\chi^2=76,70$, $df=6$, $p<0,01$). Tegu on aga üsna nõrga seosega (Craméri $V=0,07$). Joonisel 2 on esitatud vastajate osakaal tegeliku laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. Jooniselt on näha, et nii traditsiooniliste kui ka egalitaarsete soorollihoiakutega vastajate seas on lastetuid inimesi veidi alla poole (vastavalt 40% ja 39%), samas üleminekugrupis on lastetuid vastajaid umbes kolmandik (29%). Ühe lapsega inimesi on traditsiooniliste hoiakutega vastajate seas mõne protsendipunkti võrra rohkem kui egalitaarsete hoiakutega vastajate hulgas (21% võrreldes 19%-ga). Kahe, kolme või enama lapsega on see-eest rohkem egalitaarsete hoiakutega kui traditsiooniliste hoiakutega vastajaid (kahe lapsega 27% võrreldes 25%-ga, kolme või enama lapsega 16% võrreldes 14%-ga). Üleminekugruppi kuulujate hulgas on aga teiste soorollihoiakute rühmadega võrreldes enam nii ühe (22%), kahe (32%) kui ka kolme või enama (17%) lapsega inimesi.



Joonis 2. Tegelik laste arv, vastajate osakaal (%) laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Eri soorollihoiakute rühmade üldine ideaalne laste arv on statistiliselt olulisel määral erinev ($\chi^2=16,52$, $df=4$, $p<0,01$). Seos soorollihoiakute rühmade ja üldise ideaalse laste arvu vahel on

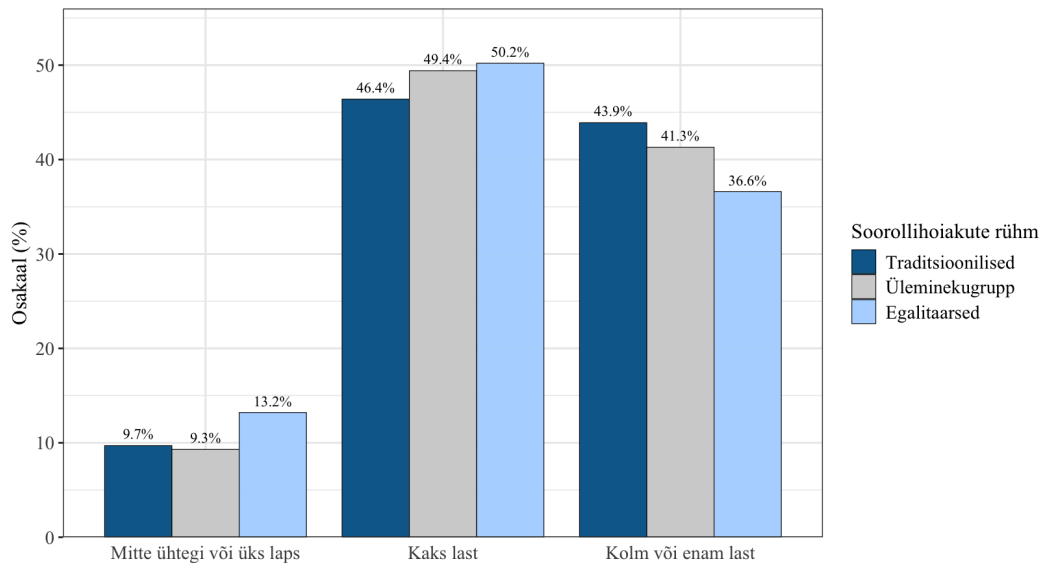
aga märkimisväärselt nõrk (Craméri $V=0,04$). Vastajate osakaal üldise ideaalse laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes on esitatud joonisel 3. Jooniselt ilmneb, et kõigi soorollihoiakute rühmade vastajad peavad üldiseks ideaalseks laste arvuks kõige vähem mitte ühtegi last või üht last. Nende inimeste osakaal, kes peavad üldiseks ideaaliks mitte ühtegi või üht last, on seejuures soorollihoiakute rühmades üsna sarnane, olles egalitaarsete hoiakutega vastajatel paari protsendipunkti võrra suurem (5% võrreldes 3%-ga). Kui traditsiooniliste hoiakutega vastajatest peab üldiseks ideaalseks laste arvuks kahte last veidi alla poole (47%), siis egalitaarsete hoiakutega vastajate seas veidi üle poole (52%). Suuremat laste arvu üldiseks ideaaliks pidavaid inimesi on aga rohkem traditsiooniliste hoiakutega kui egalitaarsete hoiakutega vastajate seas (50% võrreldes 43%-ga). Üleminekugrupis jäävad kahte last või suuremat laste arvu ideaaliks pidavate inimeste osakaalud kahe teise soorollihoiakute rühma omade vahele (vastavalt 50% ja 47%).



Joonis 3. Üldine ideaalne laste arv, vastajate osakaal (%) laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. *Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022*

Eri soorollihoiakute rühmade isiklik ideaalne laste arv on samuti statistiliselt olulisel määral erinev ($\chi^2=28,04$, $df=4$, $p<0,01$). Seejuures on tegu endiselt nõrga, kuid soorollihoiakute rühmade ja üldise ideaalse laste arvu vahelisest seosest veidi tugevama seosega (Craméri $V=0,05$). Vastajate osakaal isikliku ideaalse laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes on esitatud joonisel 4. Jooniselt selgub, et sarnaselt üldisele ideaalsele laste arvule peetakse ka isiklikuks ideaalseks laste arvuks kõigi soorollihoiakute rühmade vastajate seas kõige vähem mitte ühtegi või ühte last. Nende inimeste osakaal, kes peavad isiklikuks ideaaliks mitte ühtegi või ühte last, on seejuures traditsiooniliste hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvate vastajate seas üsna sarnane (vastavalt 10% ja 9%), egalitaarsete hoiakutega vastajatel aga

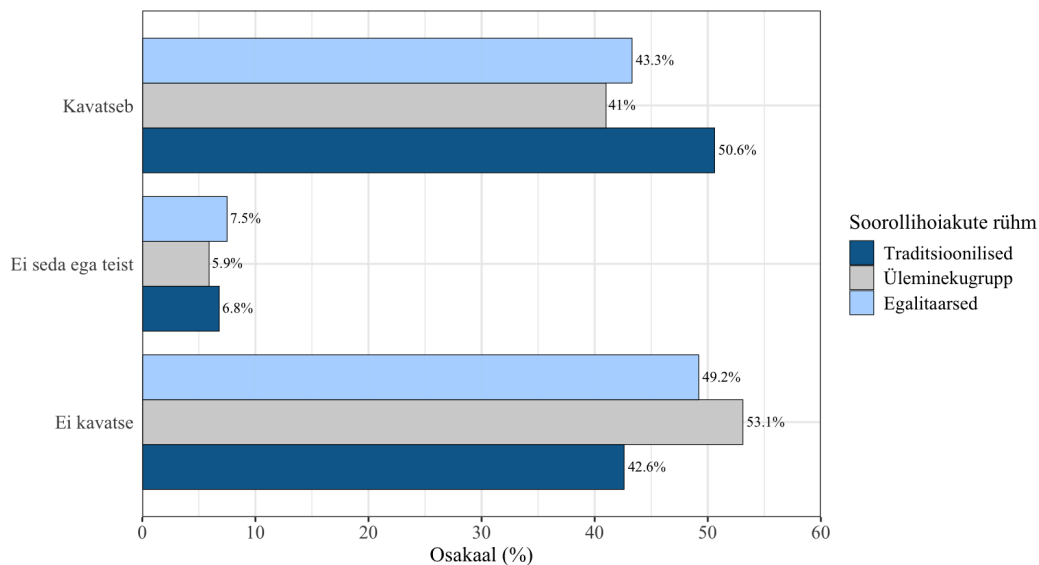
mõne protsendipunkti võrra suurem (13%). Erinevalt üldisele ideaalsele laste arvule on isikliku ideaalse laste arvu puhul kõigis soorollihoiakute rühmades enim neid inimesi, kes peavad ideaaliks kahte last – traditsiooniliste hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvatest vastajatest veidi alla poole (vastavalt 46% ja 49%) ning egalitaarsete hoiakutega vastajatest pooled (50%). Suuremat laste arvu isiklikuks ideaaliks pidavaid inimesi on see-eest rohkem traditsiooniliste hoiakutega kui egalitaarsete hoiakutega vastajate seas (44% võrreldes 37%-ga), üleminekugruppi kuulujad jäävad nende kahe vahele (41%).



Joonis 4. Isiklik ideaalne laste arv, vastajate osakaal (%) laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. *Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022*

Soorollihoiakute rühmad on statistiliselt oluliselt seotud kavatsusega saada laps ($\chi^2=23,15$, $df=4$, $p<0,01$), kuid tegu on väga nõrga seosega (Craméri $V=0,05$). Joonisel 5 on esitatud vastajate osakaal lapse saamise kavatsuse kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. Jooniselt on näha, et traditsiooniliste soorollihoiakutega vastajatest kavatsevad umbes pooled (51%) saada (veel üht) last, samas kui egalitaarsete hoiakutega vastajatest on lapse saamise kavatsus alla pooltel (43%). Üleminekugruppi kuulujad jäävad lapse saamise kavatsuselt kahe rühma vahele (41%). Määratlemata kavatsusega ehk ei seda ega teist planeerivate vastajate osakaal on kõigis soorollihoiakute rühmades üsna sarnane, olles egalitaarsete hoiakutega vastajatel paari protsendipunkti võrra suurem (8% võrreldes üleminekugrupi 6% ja traditsiooniliste 7%-ga). Neid, kes ei kavatse last saada, on traditsiooniliste hoiakutega vastajate hulgas alla poole (43%), samas egalitaarsete hoiakutega vastajate seas pea pool (49%). Üleminekugruppi kuulujatest ei kavatse last saada aga veidi üle poole (53%). Võttes lapse saamise kavatsuse puhul arvesse ka juba olemasolevate laste arvu, ilmneb, et tegeliku laste arvu lõikes esineb soorollihoiakute rühmades kavatsuste jaotustes küll mõningaid varieeruvusi, kuid eeltoodud

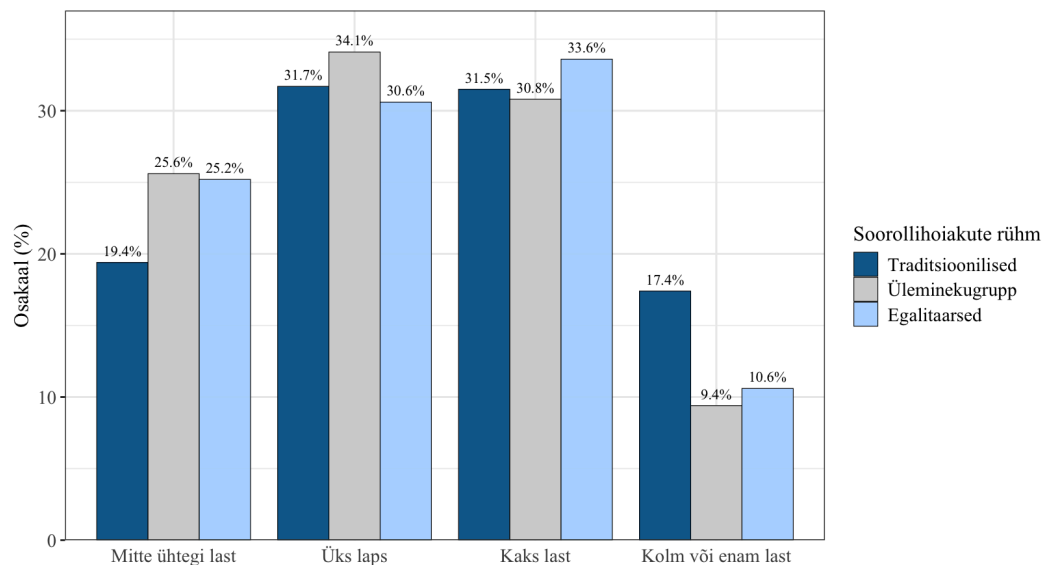
seos, mille kohaselt on traditsiooniliste hoiakutega vastajate seas enam last saada kavatsevaid inimesi ning egalitaarsete hoiakutega vastajate seas last mitte saada kavatsevaid või määratlemata kavatsustega inimesi, kehtib nii lastetute kui ka ühe, kolme või enama lapsega vastajate puhul (Lisa 3 joonis 8).



Joonis 5. Kavatsus saada laps, vastajate osakaal (%) kavatsuse kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. *Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022*

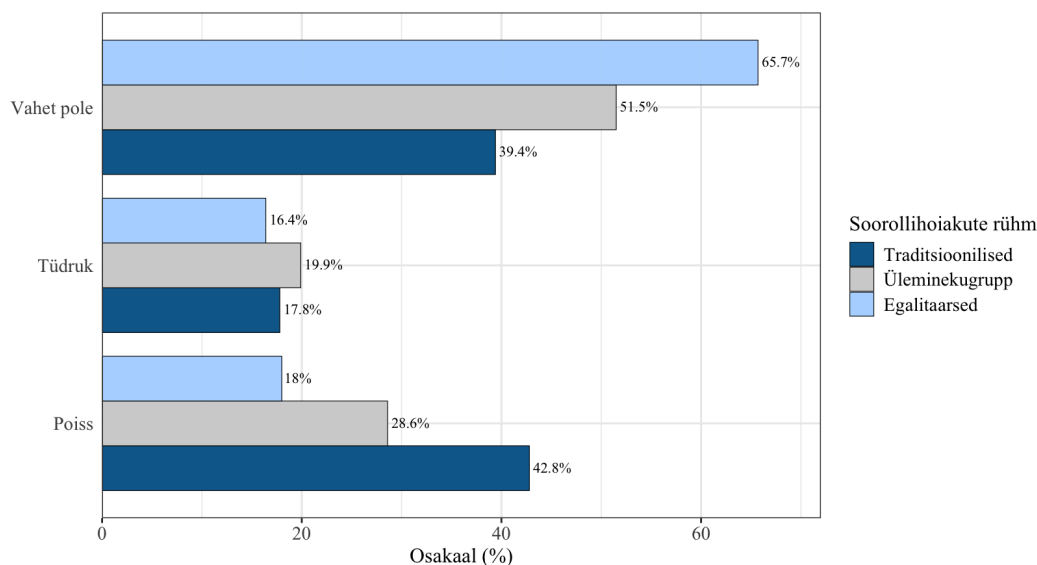
Eri soorollihoiakute rühmade kavatsetud lisanduvate laste arv on statistiliselt olulisel määral erinev ($\chi^2=21,67$, $df=6$, $p<0,01$). Ka antud juhul on tegu nõrga, kuid soorollihoiakute rühmade ja lapse saamise kavatsuse vahelisest seosest tugevama seosega (Craméri $V=0,06$). Joonisel 6 on esitatud vastajate osakaal kavatsetud lisanduvate laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. Jooniselt selgub, et mitte ühtegi last saada kavatsevaid inimesi on egalitaarsete hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvate vastajate seas üle viiendiku (vastavalt 25% ja 26%), samas traditsiooniliste hoiakutega vastajate hulgas alla viiendiku (19%). Neid, kes kavatsevad saada ühe lapse, on kõikides soorollihoiakute rühmades veidi üle kolmandiku, üleminekugruppi kuuluvate vastajate puhul seejuures kõige rohkem (34% võrreldes traditsiooniliste hoiakute 32% ja egalitaarsete hoiakute 31%-ga). Kahte last saada kavatsevaid inimesi on see-eest egalitaarsete hoiakutega vastajate seas mõne protsendipunkti võrra enam kui teistes soorollihoiakute rühmades (34% võrreldes traditsiooniliste hoiakute 32% ja üleminekugruppi 31%-ga). Suurema kavatsetud lisanduvate laste arvuga inimesi on aga märgatavalt rohkem traditsiooniliste hoiakutega vastajate hulgas võrreldes teiste soorollihoiakute rühmadega (17% võrreldes egalitaarsete hoiakute 11% ja üleminekugruppi 9%-ga). Võttes kavatsetud lisanduvate laste arvu puhul arvesse ka juba olemasolevat laste arvu, selgub, et tegeliku laste arvu lõikes esineb soorollihoiakute rühmades kavatsetud laste

arvu jaotustes varieeruvusi. Eeltoodud seos, mille kohaselt on egalitaarsete hoiakutega vastajate seas enam mitte ühtegi või kahte last saada kavatsevad inimesi ning traditsiooniliste hoiakutega vastajate seas ühte, kolme või enam last saada kavatsevad inimesi, ei kehti kõigi tegeliku laste arvu puhul (Lisa 3 joonis 9).



Joonis 6. Kavatsed lisanduvate laste arv, vastajate osakaal (%) laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. *Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022*

Soorollihoiakute rühmad on statistiliselt oluliselt seotud lapse soo eelistusega ($\chi^2=102,06$, $df=4$, $p<0,01$). Tegu on seejuures eeltoodud seostega võrreldes kõige tugevama seosega (Craméri $V=0,15$). Vastajate osakaal lapse soo eelistuse kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes on esitatud joonisel 7. Jooniselt ilmneb, et egalitaarsete soorollihoiakutega vastajatest on umbes kaks kolmandikku (66%) lapse soo osas puuduva eelistusega, traditsiooniliste hoiakutega vastajatest samas ainult veidi üle kolmandiku (39%). Üleminekugruppi kuuluvatest vastajatest on puuduv eelistus veidi üle pooltel (52%), jäädes seega kahe teise soorollihoiakute rühma vahele. Tütre eelistuselt on vastajate jaotus soorollihoiakute rühmades üsna sarnane, egalitaarsete hoiakutega vastajad jäävad teiste rühmade vastajatele mõne protsendipunktiga alla (16% võrreldes traditsiooniliste hoiakute 18% ja üleminekugrupi 20%-ga). Traditsiooniliste hoiakutega vastajate puhul tuleb aga selgelt esile tugevam poja eelistamine – kui egalitaarsete hoiakutega vastajatest eelistab poega ainult ligi viiendik (18%), siis traditsiooniliste hoiakutega vastajatest veidi alla poole (43%). Üleminekugruppi kuuluvatest inimestest eelistab poissi umbes kolmandik (29%), jäädes seega kahe teise rühma vahele.



Joonis 7. Lapse soo eelistus, vastajate osakaal (%) soo eelistuse kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes. *Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022*

4.2. Regressioonianalüüs

Esimeses regressioonimudelil on sõltuvaks tunnuseks tegelik laste arv. Koostatud mudel tervikuna on statistiliselt usaldusväärne – üldtesti hii-ruut-statistik võrreldes ainult vabaliiget sisaldava ehk konstantse mudeliga on 8155,22 ($df=36$, $p<0,01$). Mudeli kirjeldusaste on keskmine – mudel seletab ära 52% sõltuva tunnuse hajuvusest (Nagelkerke $R^2=0,52$).

Tabelis 4 on esitatud esimese mudeli eksponentitud regressioonikoefitsiendid ($\text{Exp}(\beta)$) ja standardhälbed (SE). Tabelist on näha, et soorollihoiakute rühma tunnus on statistiliselt oluliselt seotud tegeliku laste arvuga ($p<0,05$). Üleminekugruppi kuuluvatel vastajatel on traditsiooniliste hoiakutega vastajatega võrreldes üle pooleteise korra suurem tõenäosus ($\text{Exp}(\beta)=1,52$) olla kahe lapse vanem ning veidi alla pooleteise korra suurem tõenäosus ($\text{Exp}(\beta)=1,41$) olla kolme või enama lapse vanem võrreldes lastetuks olemisega. Tabelist selgub samuti, et tegelik laste arv on statistiliselt oluliselt seotud soo, rahvuse, vanuserühma, haridustaseme ja kooseluseisuga. Tõenäosus olla lapsevanem võrreldes lastetuks olemisega on suurem naistel kui meestel, eestlastel kui muust rahvusest vastajatel, kõikidel vanematel vanuserühmadel kui noorimal vanuserühmal ehk 18–29-aastastel, põhihariduse või madalama haridusega vastajatel kui kõrgharitudel ning teistes kooseluvormides kui abielus olijatel.

Tabel 4. Tegelikku laste arvu prognoosiv regressioonimudel taustakategooriaga „lastetu” (n=7258)

Mõjutegur	Tegelik laste arv					
	Üks laps		Kaks last		Kolm või enam last	
	Exp(β)	SE	Exp(β)	SE	Exp(β)	SE
Vabaliige	0,31***	0,21	0,21***	0,23	0,07***	0,35
Soorollihoiakute rühm: üleminekugrupp ¹	1,32*	0,14	1,52***	0,15	1,41**	0,17
Soorollihoiakute rühm: egalitaarsed ¹	0,88	0,14	1,00	0,14	1,00	0,17
Sugu: naine ²	2,42***	0,09	2,91***	0,09	2,49***	0,10
Rahvus: muust rahvusest ³	0,97	0,09	0,63***	0,09	0,29***	0,11
Vanuserühm: 30–39 ⁴	5,93***	0,12	12,52***	0,15	29,72***	0,30
Vanuserühm: 40–49 ⁴	14,51***	0,14	48,41***	0,16	172,06***	0,31
Vanuserühm: 50–60 ⁴	18,53***	0,14	58,08***	0,17	207,96***	0,31
Haridustase: keskharidus ⁵	0,97	0,13	0,96	0,13	0,75*	0,15
Haridustase: kõrgharidus ⁵	0,71***	0,13	0,67***	0,13	0,50***	0,15
Kooseluseis: vabaabielus ⁶	0,27***	0,10	0,17***	0,10	0,14***	0,11
Kooseluseis: kooselu lõppenud ⁶	0,18***	0,13	0,08***	0,13	0,05***	0,16
Kooseluseis: pole kooselus olnud ⁶	0,02***	0,22	0,01***	0,26	0,00***	0,46

Märkus: * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

¹Taustakategooria: traditsioonilised. ²Taustakategooria: mees. ³Taustakategooria: eestlane.

⁴Taustakategooria: 18–29. ⁵Taustakategooria: põhiharidus või madalam. ⁶Taustakategooria: abielus
Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Teises regressioonimudelis on sõltuvaks tunnuseks üldine ideaalne laste arv. Koostatud mudel on statistiliselt usaldusväärne – üldtesti hii-ruut-statistik võrreldes konstantse mudeliga on 2336,08 (df=30, $p < 0,01$). Tegu on madala kirjeldusvõimega mudeliga (Nagelkerke $R^2 = 0,18$).

Tabelis 5 on esitatud teise mudeli eksponentidud regressioonikoefitsiendid ja standardhälbed. Tabelist ilmneb, et soorollihoiakute rühma tunnus on statistiliselt oluliselt seotud üldise ideaalse laste arvuga ($p < 0,01$). Egalitaarsete soorollihoiakutega vastajatel on traditsiooniliste hoiakutega vastajatega võrreldes peaaegu kolm korda väiksem tõenäosus ($\text{Exp}(\beta) = 0,41$) pidada üldiseks ideaalseks laste arvuks kolme või enam last kui mitte ühtegi või ühte last. Tabelist on samuti näha, et üldine ideaalne laste arv on statistiliselt oluliselt seotud rahvuse,

vanuserühma ja tegeliku laste arvuga. Muust rahvusest vastajatel on eestlastega võrreldes väiksem tõenäosus pidada üldiseks ideaalseks laste arvuks kahte või enam last kui mitte ühtegi või ühte last. Kõige vanemal vanuserühmal ehk 50–60-aastastel on kõige noorema vanuserühma ehk 18–29-aastastega võrreldes suurem tõenäosus pidada üldiseks ideaalseks laste arvuks kahte või enam last kui mitte ühtegi või ühte last. Laste olemasolu suurendab samuti tõenäosust pidada üldiseks ideaaliks suuremat arvu kui mitte ühtegi või ühte last.

Tabel 5. Üldist ideaalset laste arvu prognoosiv regressioonimudel taustakategooriaga „mitte ühtegi või üks laps” (n=4718)

Mõjutegur	Üldine ideaalne laste arv			
	Kaks last		Kolm või enam last	
	Exp(β)	SE	Exp(β)	SE
Vabaliige	12,58***	0,40	11,60***	0,40
Soorollihoiakute rühm: üleminekugrupp ¹	0,84	0,29	0,60*	0,29
Soorollihoiakute rühm: egalitaarsed ¹	0,64	0,28	0,41***	0,29
Sugu: naine ²	0,96	0,16	0,91	0,16
Rahvus: muust rahvusest ³	0,63***	0,16	0,42***	0,16
Vanuserühm: 30–39 ⁴	1,11	0,19	0,97	0,19
Vanuserühm: 40–49 ⁴	1,45	0,25	1,33	0,25
Vanuserühm: 50–60 ⁴	5,86**	0,78	6,27**	0,78
Haridustase: keskharidus ⁵	0,99	0,21	1,03	0,21
Haridustase: kõrgharidus ⁵	1,06	0,23	1,20	0,23
Kooseluseis: vabaabielus ⁶	1,13	0,23	1,10	0,23
Kooseluseis: kooselu lõppenud ⁶	0,99	0,29	1,14	0,29
Kooseluseis: pole kooselus olnud ⁶	0,78	0,26	0,89	0,27
Tegelik laste arv: üks laps ⁷	1,25	0,22	1,62**	0,23
Tegelik laste arv: kaks last ⁷	7,55***	0,39	11,40***	0,39
Tegelik laste arv: kolm või enam last ⁷	1,46	0,48	16,34***	0,47

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01.

¹Taustakategooria: traditsioonilised. ²Taustakategooria: mees. ³Taustakategooria: eestlane.

⁴Taustakategooria: 18–29. ⁵Taustakategooria: põhiharidus või madalam. ⁶Taustakategooria: abielus.

⁷Taustakategooria: lastetu

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Kolmandas regressioonimudel on sõltuvaks tunnuseks isiklik ideaalne laste arv. Koostatud mudel on statistiliselt usaldusväärne – üldtesti hii-ruut-statistik võrreldes konstantse mudeliga on 3142,22 (df=30, p<0,01). Mudeli kirjeldusaste on madal – mudel seletab ära 27% sõltuva tunnuse hajuvusest (Nagelkerke R²=0,27).

Tabelis 6 on esitatud kolmanda mudeli eksponenditud regressioonikoefitsiendid ja standardhälbed. Tabelist on näha, et soorollihoiakute rühma tunnus on statistiliselt oluliselt seotud isikliku ideaalse laste arvuga (p<0,05). Egalitaarsete hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvatel vastajatel on traditsiooniliste hoiakutega vastajatega võrreldes vastavalt umbes poole väiksem (Exp(β)=0,46) ja ligi kolmandiku väiksem (Exp(β)=0,68) tõenäosus pidada isiklikuks ideaalseks laste arvuks kolme või enam last kui mitte ühtegi või ühte last. Tabelist on samuti näha, et isiklik ideaalne laste arv on statistiliselt oluliselt seotud soo, rahvuse, vanuserühma, kooseluseisu ja tegeliku laste arvuga. Tõenäosus pidada isiklikuks ideaalseks laste arvuks kahte või enam last võrreldes mitte ühegi või ühe lapsega on väiksem muust rahvusest vastajatel kui eestlastel ning kooselus mitte olnutel kui abielus olijatel. Tõenäosus pidada isiklikuks ideaalseks laste arvuks kolme või enam last võrreldes mitte ühegi või ühe lapsega on väiksem naistel kui meestel ning 30–39-aastastel kui 18–29-aastastel. 50–60-aastastel on 18–29-aastastega võrreldes aga suurem tõenäosus pidada isiklikuks ideaalseks laste arvuks kahte laste võrreldes mitte ühegi või ühe lapsega. Laste olemasolu suurendab samuti tõenäosust pidada isiklikuks ideaalseks laste arvuks suuremat laste arvu kui mitte ühtegi või ühte last.

Tabel 6. Isiklikku ideaalset laste arvu prognoosiv regressioonimudel taustakategooriaga „mitte ühtegi või üks laps” (n=4925)

Mõjutegur	Isiklik ideaalne laste arv			
	Kaks last		Kolm või enam last	
	Exp(β)	SE	Exp(β)	SE
Vabaliige	4,50***	0,25	3,76***	0,27
Soorollihoiakute rühm: üleminekugrupp ¹	0,93	0,18	0,68**	0,19
Soorollihoiakute rühm: egalitaarsed ¹	0,73*	0,17	0,46***	0,18
Sugu: naine ²	0,82*	0,10	0,74***	0,11
Rahvus: muust rahvusest ³	0,72***	0,10	0,50***	0,11
Vanuserühm: 30–39 ⁴	0,81*	0,12	0,72**	0,14

Vanuserühm: 40–49 ⁴	1,23	0,16	0,87	0,17
Vanuserühm: 50–60 ⁴	2,00**	0,32	1,56	0,34
Haridustase: keskharidus ⁵	1,10	0,14	0,95	0,15
Haridustase: kõrgharidus ⁵	1,05	0,15	1,21	0,16
Kooseluseis: vabaabielus ⁶	0,97	0,15	0,93	0,15
Kooseluseis: kooselu lõppenud ⁶	0,82	0,18	1,00	0,19
Kooseluseis: pole kooselus olnud ⁶	0,66**	0,17	0,67**	0,19
Tegelik laste arv: üks laps ⁷	1,54***	0,14	2,04***	0,15
Tegelik laste arv: kaks last ⁷	11,52***	0,25	20,30***	0,26
Tegelik laste arv: kolm või enam last ⁷	1,99**	0,34	40,13***	0,33

Märkus: * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

¹Taustakategooria: traditsioonilised. ²Taustakategooria: mees. ³Taustakategooria: eestlane.

⁴Taustakategooria: 18–29. ⁵Taustakategooria: põhiharidus või madalam. ⁶Taustakategooria: abielus.

⁷Taustakategooria: lastetu.

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Neljandas regressioonimudelis on sõltuvaks tunnuseks kavatsus saada laps. Koostatud mudel tervikuna on statistiliselt usaldusväärne – üldtesti hii-ruut-statistik võrreldes konstantse mudeliga on 5123,64 ($df=28$, $p < 0,01$). Mudel seletab ära 48% sõltuva tunnuse hajuvusest (Nagelkerke $R^2=0,48$) ehk tegu on keskmise kirjeldusvõimega mudeliga.

Tabelis 7 on esitatud neljanda mudeli eksponenditud regressioonikoefitsiendid ja standardhälbed. Tabelist selgub, et soorollihoiakute rühma tunnus on statistiliselt oluliselt seotud lapse saamise kavatsusega ($p < 0,05$). Egalitaarsete hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvatel vastajatel on traditsiooniliste hoiakutega vastajatega võrreldes vastavalt ligi poole väiksem ($\text{Exp}(\beta)=0,55$) ja pea kolmandiku väiksem ($\text{Exp}(\beta)=0,71$) tõenäosus kavatseda saada last kui mitte kavatseda. Tabelist ilmneb samuti, et kavatsus saada laps on statistiliselt oluliselt seotud soo, rahvuse, vanuserühma, haridustaseme, kooseluseisu ja tegeliku laste arvuga. Tõenäosus kavatseda saada laps võrreldes mitte kavatsemisega on väiksem naistel kui meestel, 30–39-aastastel ja 40–49-aastastel kui 18–29-aastastel, kooselus mitte olnutel kui abielus vastajatel ning juba olemasolevate lastega vastajatel kui lastetutel. Suurem tõenäosus kavatseda saada laps võrreldes mitte kavatsemisega on see-eest kõrgharidusega vastajatel kui põhihariduse või madalama haridusega vastajatel ning vabaabielus vastajatel kui abielus vastajatel. Tõenäosus olla määratlemata kavatsusega võrreldes mitte kavatsemisega on väiksem naistel kui meestel, muust rahvusest vastajatel kui eestlastel, 30–39-aastastel ja

40–49-aastastel kui 18–29-aastastel ning juba olemasolevate lastega vastajatel kui lastetutel. Suurem tõenäosus olla määratlemata kavatsusega võrreldes mitte kavatsemisega on see-eest vabaabielus ja lõppenud kooseluga vastajatel kui abielus vastajatel.

Tabel 7. Lapse saamise kavatsust prognoosiv regressioonimudel taustakategooriaga „ei kavatse” (n=5154)

Mõjutegur	Kavatsus saada laps			
	Ei seda ega teist		Kavatseb	
	Exp(β)	SE	Exp(β)	SE
Vabaliige	0,93	0,32	13,87***	0,20
Soorollihoiakute rühm: üleminekugrupp ¹	0,73	0,22	0,71**	0,14
Soorollihoiakute rühm: egalitaarsed ¹	0,76	0,21	0,55***	0,14
Sugu: naine ²	0,45***	0,13	0,65***	0,08
Rahvus: muust rahvusest ³	0,54***	0,15	1,17*	0,08
Vanuserühm: 30–39 ⁴	0,66**	0,17	0,35***	0,11
Vanuserühm: 40–49 ⁴	0,17***	0,20	0,06***	0,12
Haridustase: keskharidus ⁵	0,91	0,17	1,09	0,11
Haridustase: kõrgharidus ⁵	1,39*	0,18	1,36***	0,12
Kooseluseis: vabaabielus ⁶	1,70***	0,17	1,40***	0,10
Kooseluseis: kooselu lõppenud ⁶	2,11***	0,22	0,89	0,14
Kooseluseis: pole kooselus olnud ⁶	1,30	0,23	0,50***	0,14
Tegelik laste arv: üks laps ⁷	0,52***	0,19	0,41***	0,11
Tegelik laste arv: kaks last ⁷	0,29***	0,19	0,10***	0,12
Tegelik laste arv: kolm või enam last ⁷	0,19***	0,26	0,06***	0,17

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01.

¹Taustakategooria: traditsioonilised. ²Taustakategooria: mees. ³Taustakategooria: eestlane.

⁴Taustakategooria: 18–29. ⁵Taustakategooria: põhiharidus või madalam. ⁶Taustakategooria: abielus.

⁷Taustakategooria: lastetu.

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Viiendas regressioonimudelis on sõltuvaks tunnuseks kavatsetud lisanduvate laste arv. Koostatud mudel on statistiliselt usaldusväärne – üldtesti hii-ruut-statistik võrreldes konstantse mudeliga on 3043,46 (df=42, p<0,01). Mudeli kirjeldusaste on keskmine – mudel seletab ära 46% sõltuva tunnuse hajuvusest (Nagelkerke R²=0,46).

Tabelis 8 on esitatud viienda mudeli eksponenditud regressioonikoefitsiendid ja standardhälbed. Tabelist ilmneb, et soorollihoiakute rühma tunnus on statistiliselt oluliselt seotud kavatsetud lisanduvate laste arvuga ($p < 0,05$). Egalitaarsete hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvatel vastajatel on traditsiooniliste hoiakutega vastajatega võrreldes vastavalt umbes kahe kolmandikku võrra väiksem ($\text{Exp}(\beta) = 0,35$) ja ligi poole väiksem ($\text{Exp}(\beta) = 0,51$) tõenäosus kavatseda saada kolm või enam last kui mitte ühtegi last. Tabelist on lisaks näha, et kavatsetud lisanduvate laste arv on statistiliselt oluliselt seotud soo, rahvuse, vanuserühma, kooseluseisu ja tegeliku laste arvuga. Tõenäosus kavatseda saada veel üks laps võrreldes mitte ühegi lapsega on suurem naistel kui meestel ning vabaabielus vastajatel kui abielus vastajatel. Muust rahvusest vastajatel on eestlastega võrreldes suurem tõenäosus kavatseda saada üks või kaks last kui mitte ühtegi last. 30–39-aastastel on 18–29-aastastega võrreldes väiksem tõenäosus kavatseda saada kaks või enam last kui mitte ühtegi last, 40–49-aastastel on 18–29-aastastega võrreldes väiksem tõenäosus kavatseda saada üks või enam last kui mitte ühtegi last. Kooselus mitte olnutel on abielus vastajatega võrreldes väiksem tõenäosus kavatseda saada üks või enam last kui mitte ühtegi last. Ühe lapsega vastajatel on lastetutega võrreldes väiksem tõenäosus kavatseda saada kaks või enam last kui mitte ühtegi last, kahe või enamaga lapsega vastajatel on lastetutega võrreldes väiksem tõenäosus kavatseda saada üks või enam last kui mitte ühtegi last.

Tabel 8. Kavatsetud lisanduvate laste arvu prognoosiv regressioonimudel taustakategooriaga „mitte ühtegi last“ (n=2521)

Mõjutegur	Kavatsetud lisanduvate laste arv					
	Üks laps		Kaks last		Kolm või enam last	
	Exp(β)	SE	Exp(β)	SE	Exp(β)	SE
Vabaliige	3,69***	0,32	17,60***	0,35	15,09***	0,42
Soorollihoiakute rühm: üleminekugrupp ¹	0,96	0,21	0,91	0,23	0,51**	0,27
Soorollihoiakute rühm: egalitaarsed ¹	0,71*	0,20	0,64*	0,23	0,35***	0,26
Sugu: naine ²	1,32**	0,13	1,02	0,14	0,84	0,18
Rahvus: muust rahvusest ³	2,29***	0,13	1,68***	0,15	1,17	0,19
Vanuserühm: 30–39 ⁴	0,72*	0,18	0,35***	0,18	0,23***	0,22
Vanuserühm: 40–49 ⁴	0,28***	0,20	0,09***	0,23	0,05***	0,34
Haridustase: keskharidus ⁵	0,82	0,17	0,86	0,19	0,86	0,23

Haridustase: kõrgharidus ⁵	0,95	0,18	1,24	0,20	1,21	0,25
Kooseluseis: vabaabielus ⁶	1,50***	0,14	1,19	0,18	1,04	0,24
Kooseluseis: kooselu lõppenud ⁶	0,87	0,22	0,68	0,25	0,68	0,33
Kooseluseis: pole kooselus olnud ⁶	0,55**	0,25	0,38***	0,26	0,37***	0,32
Tegelik laste arv: üks laps ⁷	1,18	0,19	0,26***	0,20	0,15***	0,30
Tegelik laste arv: kaks last ⁷	0,23***	0,19	0,01***	0,29	0,05***	0,31
Tegelik laste arv: kolm või enam last ⁷	0,20***	0,23	0,01***	0,44	0,04***	0,49

Märkus: * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

¹Taustakategooria: traditsioonilised. ²Taustakategooria: mees. ³Taustakategooria: eestlane.

⁴Taustakategooria: 18–29. ⁵Taustakategooria: põhiharidus või madalam. ⁶Taustakategooria: abielus.

⁷Taustakategooria: lastetu.

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Kuuendas regressioonimudel on sõltuvaks tunnuseks lapse soo eelistus. Koostatud mudel on statistiliselt usaldusväärne – üldtesti hii-ruut-statistik võrreldes konstantse mudeliga on 1243 (df=28, $p < 0,01$). Mudel seletab ära 11% sõltuva tunnuse hajuvusest (Nagelkerke $R^2=0,11$) ehk tegu on madala kirjeldusvõimega mudeliga.

Tabelis 9 on esitatud kuuenda mudeli eksponenditud regressioonikoefitsiendid ja standardhälbed. Tabelist on näha, et soorollihoiakute rühma tunnus on statistiliselt oluliselt seotud lapse soo eelistusega ($p < 0,01$). Egalitaarsete soorollihoiakutega vastajatel on traditsiooniliste hoiakutega vastajatega võrreldes ligi kaks korda suurem tõenäosus ($\text{Exp}(\beta)=1,91$) eelistada tüdrukut kui poega ning lausa kolm korda suurem tõenäosus ($\text{Exp}(\beta)=3,39$) olla lapse soo osas puuduva eelistusega kui poja eelistusega. Üleminekugruppi kuuluvatel vastajatel on traditsiooniliste hoiakutega vastajatega võrreldes üle pooleteise korra suurem tõenäosus ($\text{Exp}(\beta)=1,71$) olla puuduva eelistusega kui poja eelistusega. Tabelist selgub samuti, et lapse soo eelistus on statistiliselt oluliselt seotud soo, rahvuse, vanuserühma, haridustaseme, kooseluseisu ja tegeliku laste arvuga. Tõenäosus eelistada poisi asemel tüdrukut või olla lapse soo osas puuduva eelistusega on suurem naistel kui meestel, 30–39-aastastel kui 18–29-aastastel ning kahe lapsega vastajatel kui lastetutel. Ühe lapsega vastajatel on lastetutega võrreldes suurem tõenäosus eelistada poja asemel tüdart. Kõrgharidusega vastajatel on põhihariduse või madalama haridusega vastajatest suurem tõenäosus olla poja eelistuse asemel puuduva eelistusega. Tõenäosus olla poja eelistuse asemel puuduva eelistusega on väiksem muust rahvusest inimestel kui eestlastel ning vabaabielus vastajatel kui abielus vastajatel. Lõppenud kooseluga vastajatel on abielus vastajatega võrreldes väiksem tõenäosus eelistada poja asemel tüdart.

Tabel 9. Lapse soo eelistust prognoosiv regressioonimudel taustakategooriaga „poiss” (n=2071)

Mõjutegur	Lapse soo eelistus			
	Tüdruk		Vahet pole	
	Exp(β)	SE	Exp(β)	SE
Vabaliige	0,26***	0,32	1,02	0,25
Soorollihoiakute rühm: üleminekugrupp ¹	1,47*	0,21	1,71***	0,16
Soorollihoiakute rühm: egalitaarsed ¹	1,91***	0,21	3,39***	0,16
Sugu: naine ²	2,07***	0,15	1,29**	0,12
Rahvus: muust rahvusest ³	1,19	0,14	0,60***	0,11
Vanuserühm: 30–39 ⁴	1,45**	0,16	1,32**	0,13
Vanuserühm: 40–49 ⁴	1,28	0,26	1,27	0,20
Haridustase: keskharidus ⁵	0,89	0,18	1,19	0,14
Haridustase: kõrgharidus ⁵	1,09	0,20	1,44**	0,15
Kooseluseis: vabaabiellus ⁶	0,90	0,20	0,68**	0,17
Kooseluseis: kooselu lõppenud ⁶	0,53**	0,27	0,70*	0,21
Kooseluseis: pole kooselus olnud ⁶	1,11	0,25	1,02	0,20
Tegelik laste arv: üks laps ⁷	1,63**	0,19	0,86	0,16
Tegelik laste arv: kaks last ⁷	2,18***	0,28	1,64**	0,24
Tegelik laste arv: kolm või enam last ⁷	1,73	0,42	0,88	0,37

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01.

¹Taustakategooria: traditsioonilised. ²Taustakategooria: mees. ³Taustakategooria: eestlane.

⁴Taustakategooria: 18–29. ⁵Taustakategooria: põhiharidus või madalam. ⁶Taustakategooria: abiellus.

⁷Taustakategooria: lastetu.

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

5. JÄRELDUSED JA ARUTELU

5.1. Soorollihoiakute ja sündimuskäitumise seos

Käesoleva töö analüüsist selgus, et tegelik laste arv on positiivselt seotud üleminekugruppi kuulumisega. Üleminekugruppi kuulujatel on traditsiooniliste hoiakutega vastajatest suurem tõenäosus olla suurema olemasolevate laste arvuga. Kirjeldavast statistikast ilmnis samuti, et üleminekugruppi kuulujate seas on kõige vähem lastetuid ning kõige rohkem lapsevanemaid. Traditsiooniliste hoiakutega vastajatega võrreldes on ka egalitaarsete hoiakutega vastajatel rohkem lapsi. See on kooskõlas varasema empiirilise tulemusega, mille kohaselt on traditsiooniliste hoiakutega Eesti meestel kõigist kolmest soorollihoiakute rühmast kõige madalam sündimus (Puur jt, 2008). Kui selle sama uuringu järgi on suurim tegelik laste arv egalitaarsete hoiakutega meestel (Puur jt, 2008), siis antud analüüsist tuleb aga hoopis esile, et rohkem lapsi on üleminekugruppi kuulujatel. Erinev tulemus võib olla seletatav metodoloogiliste eripäradega – vaatluse all on ühel juhul ainult mehed ning teisel mehed ja naised koos, vastajate jaotamise loogika soorollihoiakute rühmadesse võib samuti mingil määral erineda. Üleminekugrupi ja egalitaarsete soorollihoiakute seost suurema tegeliku laste arvuga saab seletada sooliselt võrdõiguslikke soorollihoiakutega, millega üldiselt seostatakse kõrgemat sündimust (Lappegård jt, 2021). Egalitaarsemate hoiakutega vastajatel võib suurem sündimus lisaks viidata sellele, et puuduvad suured takistused töö- ja pereelu ühitamisel (Goldscheider jt, 2015; McDonald, 2000a). Seda kinnitab ka EPSU eelnevatel voorudel põhinev uuring, milles leiti, et last peab tööle pühendamise oluliseks takistuseks vähem kui 10% kõigist eestimaalastest (Gortfelder ja Rahnu, 2020). Järelikult on Eestis töö- ja pereelu ühildamine üsna hästi võimalik ning see toetab egalitaarsemate hoiakutega inimeste sündimuskäitumist. Analüüsist selgunud soorollihoiakute ja sündimuskäitumise vahelise seose põhjal võib kokkuvõttes eeldada, et Eesti elanike soorollihoiakute traditsioonilistest egalitaarsemateks muutumisega kaasneb sündimuse kasv.

5.2. Soorollihoiakute ja sündimusideaalide seos

Üldise ja isikliku ideaalse laste arvu puhul tuli analüüsist välja, et egalitaarsete soorollihoiakutega vastajad peavad ideaalseks pigem väiksemat laste arvu, samas kui traditsiooniliste soorollihoiakutega vastajad kalduvad ideaalseks pidama suuremat laste arvu. Isikliku ideaalse laste arvu puhul selgus lisaks, et suurema ideaalse laste arvuga on

negatiivselt seotud ka üleminekugruppi kuulumine. Kirjeldavast statistikast selgus, et kõigis kolmes soorollihoiakute rühmas on kõige vähem mitte ühtegi või üht last ideaaliks pidavaid vastajaid. Analüüsist ilmnenu soorollihoiakute ja sündimusideaalide vaheliste seoste alusel saab seega väita, et üleminekugruppi kuuluvatel ja egalitaarsete soorollihoiakutega Eesti elanikel on ideaaliks pigem keskmise suurusega pere, traditsiooniliste soorollihoiakutega inimestel aga lasterikas pere. Soorollihoiakute ning ideaalse laste arvu vahel tuvastatud seosele võib olla seejuures erinevaid seletusi. Üheks traditsiooniliste hoiakutega vastajate suurema ideaalse laste arvu põhjenduseks võib olla teoreetilise kirjandusega kooskõlas lähtekoht, et traditsiooniliste hoiakutega naised näevad emaks olemist enda elu ja rolli keskse osana (Kaufman, 2000; Nock, 1987). Järelikult võib nende suurema ideaali põhjuseks pidada isiklikku eelistust. Kõigi soorollihoiakute rühmade puhul domineeriv kahe või enama lapse ideaaliks pidamine annab märku, et Eesti elanike ideaalne laste arv on taastetasemele vastav (Puur ja Põldma, 2014). Samas on ideaalide võrdlemisel sündimuskäitumisega näha, et tegelik laste arv ei ühti domineeriva ideaalse laste arvuga ehk tegelikult saadav laste arv on madalam ideaaliks peetavast. Selline varieeruvus on kooskõlas ka teiste empiiriliste tulemustega (Ainsaar jt 2016; Testa, 2006).

5.3. Soorollihoiakute ja sündimuskavatsuste seos

Analüüsist selgus, et nii lapse saamise kavatsus kui ka kavatsetud lisanduvate laste arv on positiivselt seotud traditsiooniliste soorollihoiakutega. Traditsiooniliste soorollihoiakutega vastajad kavatsevad suurema tõenäosusega saada (veel üht) last, egalitaarsete soorollihoiakutega ning üleminekugruppi kuuluvad vastajad aga mitte. Kirjeldav statistika näitas, et egalitaarsete hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvad vastajad kavatsevad tõesti sagedamini saada mitte ühtegi last, samas kui traditsiooniliste hoiakutega vastajad kavatsevad sagedamini saada lausa kolm või enam last. Antud seosed soorollihoiakute ja sündimuskavatsuste vahel kehtivad seejuures ka lastetute inimeste puhul, millest võib järeldada, et egalitaarsete hoiakutega ja üleminekugruppi kuuluvate inimeste väiksemad sündimuskavatsused ei tulene juba soovitud laste arvu täitmisest. Järelikult planeerivad endale lasterikast peret suurema tõenäosusega traditsiooniliste hoiakutega Eesti elanikud. Leitud seosed soorollihoiakute ja sündimuskavatsuste vahel on seega samuti kooskõlas analüüsis tuvastatud sündimusideaalidega – traditsiooniliste soorollihoiakutega Eesti elanikel on suurema tõenäosusega ideaaliks lasterikas pere ning sellega kooskõlas on neil ka suurem tõenäosus kavatseda saada (veel üks) laps ning suurema arvu lisanduvaid lapsi.

Sündimuskavatsuste puhul ilmnunud seosed on aga vastuolus varasemate empiiriliste tulemustega, mille kohaselt on Eesti naiste puhul lapse saamise kavatsuse ja kavatsetud täiendavate laste arvuga positiivselt seotud hoopis egalitaarsed soorollihoiakud ning ühe lapse olemasolu korral ka üleminekugruppi kuulumine (Iwinska-Nowak, 2011; Puur jt 2019). Tulemuste erinevust võib põhjendada asjaolu, et käesolevas töös on vaadeldud mehi ja naisi koos, mitte ainult naisi.

Lapse soo eelistuse puhul ilmnis analüüsist, et egalitaarsed soorollihoiakud on positiivselt seotud tütre eelistamisega ja puuduva eelistusega ehk mitte kummastki soost lapse eelistamisega. Traditsiooniliste hoiakutega vastajate puhul tuli kirjeldavas statistikas samas esile tugevam poja eelistamine. Antud tulemused on kooskõlas teoreetiliste seisukohtadega ja rahvusvaheliste empiiriliste tulemustega, mis kinnitavad, et traditsiooniliste vaadetega ühtib rohkem poja eelistamine (Hank, 2007; Mills ja Begall, 2010), kuid egalitaarsematega sümmeetrilisem sooeelistus (Andersson jt, 2006; Hank ja Kohler 2000). Analüüsist ilmnis samuti, et üleminekugruppi kuulumine on positiivselt seotud puuduva eelistusega lapse soo osas. See toetab oletust, et soolise võrdõiguslikkuse kasvades ning egalitaarsemate soorollihoiakute poole liikumisega kaasneb poegade eelistamise vähenemine (Bongaarts, 1998). Soorollihoiakute rühmade lõikes esinevaid lapse soo eelistuste erinevusi võivad seejuures põhjendada vastajate erinevad hinnangud mõlema soo rollile ühiskonnas – traditsiooniliste hoiakutega vastajaid iseloomustab positiivsem hinnang meeste rollile ning sellest tulenev poegade suurem väärtustamine, egalitaarsete hoiakutega vastajaid aga võrdsem ettekujutus sugudest ning seeläbi lapse soole omistatud väiksem olulisus, millest tuleneb puuduv või sümmeetriline sooeelitus. Kui mõnes riigis on tuvastatud uus välja kujunenud sooeelistus tüdrukute kasuks (Andersson jt, 2006), siis antud töö analüüsi põhjal seda Eesti kontekstis hetkel väita ei saa – domineerib puuduv eelistus lapse soo osas. Sümmeetriline sooeelistus ehk peres mõlemast soost lapse kasvamise oluliseks pidamine on EPSU varasematel voorudel põhineva uuringu andmetel Eesti elanikest kolmandikul (Gortfelder ja Rahnu, 2020). Võrdõiguslikkuse suurenemise ning egalitaarsemate hoiakutega poole liikumisega võib eeldada, et positiivsem hinnang naiste rollile toob tulevikus kaasa suurenenud tüdrukute eelistamise.

5.4. Varieeruvus sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes

Analüüsist selgus, et nii tegeliku laste arvu, üldise ja isikliku ideaalse laste arvu, lapse saamise kavatsuste, kavatsetud lisanduvate laste arvu kui ka lapse soo eelistuse puhul eksisteerib varieeruvusi sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes. Paljuski kinnitavad leitud seosed juba varasemaid empiirilisi tulemusi.

Tegeliku laste arvu puhul leidis kinnitust, et olemasolevate laste arv on suurem naistel kui meestel, eestlastel kui muust rahvusest inimestel ning vanematel kui noortel inimestel. Leitud seosed on kooskõlas varasemate uuringutulemustega (Gortfelder ja Rahnu, 2020; Oras ja Unt, 2008; Part jt, 2007; Puur ja Vseviov, 2019; Themas jt, 2015; Tiit, 2023). Lisaks selgus analüüsist, et rohkem lapsi on neil, kes on madalama haridustasemega või teistes kooseluvormides kui abielus.

Üldise ideaalse laste arvu puhul ilmnes, et ideaaliks peetav laste arv on suurem eestlastel kui muust rahvusest inimestel ning lapsevanematel kui lastetutel. Lisaks on üldine ideaal suurem 50–60-aastastel ehk kõige vanemasse vanuserühma kuuluvatel inimestel. Eeltoodu on leidnud kinnitust ka teistes uuringutes (Gortfelder ja Rahnu, 2020; Oras ja Unt, 2008; Themas jt, 2015). Isikliku ideaalse laste arvu puhul ilmnes sarnaselt üldisele ideaalsele laste arvule, et suurema ideaaliga ehk rohkem lapsi soovivad endale saada lapsevanemad kui lastetud ning 50–60-aastased ehk vanimasse vanuserühma kuuluvad inimesed. Suurema isikliku ideaaliga on ka abielus olijad. Need tulemused on kooskõlas varasemate empiiriliste tulemustega (Oras ja Unt, 2008; Themas jt, 2015). Analüüsist selgus lisaks, et suurem isiklik ideaalne laste arv on eestlastel kui muust rahvusest inimestel ning kõige nooremaste vanuserühma kuuluvatel ehk 18–29-aastastel kui 30–39-aastastel. Samuti ilmnes, et meestel on suurem isiklik ideaalne laste arv kui naistel, mis on vastupidine tulemus varasemas uuringus leitule (Oras ja Unt, 2008). See võib olla põhjendatav ajalise erinevusega – varasem uuring viidi läbi juba mitmeid aastaid tagasi ning sündimust mõjutavate tegurite toime on ajas ja ruumis muutuv (Puur ja Pöldma, 2014).

Lapse saamise kavatsuse puhul tuli välja, et last plaanivad saada enam nooremad kui vanemad inimesed ning kõrgema kui madala haridusega inimesed. Need tulemused on kooskõlas ka varasemates uuringutes leituga (Ainsaar jt, 2016; Tiit ja Ainsaar, 2002). Lisaks kavatsevad last saada enam mehed kui naised, eestlased kui muust rahvusest inimesed, vabaabielus kui abielus olijad, abielus kui kooselus mitte olnud ning lastetud kui lapsevanemad. Kavatsetud lisanduvate laste arvu puhul leidis kinnitust, et täiendavalt soovitud laste arv on suurem

lapsevanematel kui lastetutel, mis on kooskõlas varasema empiirilise tulemusega (Gortfelder ja Rahnu, 2020). Samuti ilmnes, et täiendavalt soovitud laste arv on suurem naistel kui meestel, muust rahvusest inimestel kui eestlastel, noortel kui vanematel inimestel, abielus olijatel kui kooselus mitte olnutel, vabaabielus kui abielus olijatel ning lastetutel kui lapsevanematel.

Lapse soo eelistuse puhul selgus, et tütre eelistus on tugevam naistel kui meestel, 30–39-aastastel kui 18–29-aastastel ning lapsevanematel kui lastetutel. Puuduv eelistus lapse soo osas on samuti tugevam naistel kui meestel, eestlastel kui muust rahvusest inimestel, 30–39-aastastel kui 18–29-aastastel, abielus kui vabaabielus või lõppenud kooselus inimestel, kõrgharitudel kui põhihariduse või madalama haridusega inimestel ning kahe lapsega inimestel kui lastetutel.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja Eesti elanike soorollihoiakute ning pereloomelise käitumise omavaheline seos, võttes seejuures arvesse ka sotsiaaldemograafilisi näitajaid. Eesmärgist lähtuvalt oli töös püsitatud neli uurimisküsimust, millele otsiti vastust kvantitatiivse andmeanalüüsiga. Töö empiiriliseks aluseks oli Eesti pere- ja sündimusuuringu 2021/2022 andmestik.

Töö analüüs kinnitas, et soorollihoiakud on statistiliselt oluliselt seotud kõigi analüüsitud pereloomelist käitumist kirjeldavate tunnustega. Seoste suunad varieeruvad tunnuste lõikes. Reaalse sündimuskäitumise ehk tegeliku laste arvuga on positiivselt seotud üleminekugruppi kuulumine ehk soorollihoiakutelt traditsiooniliste ja egalitaarsete rühmade vahele paigutumine. Sündimusideaalidega ehk üldise ja isikliku ideaalse laste arvuga on positiivselt seotud aga traditsioonilised soorollihoiakud. Sündimuskavatsustega ehk lapse saamise kavatsuse ja kavatsetud lisanduvate laste arvuga on samuti positiivselt seotud traditsioonilised soorollihoiakud. Lapse soo eelistuse puhul on egalitaarsed soorollihoiakud ja üleminekugruppi kuulumine positiivselt seotud puuduva eelistusega, traditsioonilised soorollihoiakud aga poja eelistusega. Töö analüüs kinnitas samuti, et pereloomeline käitumine varieerub selliste sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes nagu sugu, rahvus, vanuserühm, haridustase, kooseluseis ning tegelik laste arv.

Tulemuste põhjal saab töö peamise järeldusena välja tuua, et 18–59-aastaste Eesti elanike seas on kõrgemad sündimuskavatsused ja -ideaalid traditsiooniliste soorollihoiakutega inimestel, samas kui reaalne sündimuskäitumine on kõrgem üleminekugruppi kuulujatel.

Antud töö on mitmeid edasiarenduse võimalusi. Analüüsi poole pealt on võimalik minna rohkem süvitsi, kitsendades fookust vaid ühe soo uurimisele, mis pakuks täpsemaid tulemusi, arvestades soolise aspekti tugeva seotusega soorollihoiakute ning pereloomelise käitumisega. Võttes arvesse, et pereloomeline käitumine ei sõltu ainult üksikisikust, vaid paari ühistest kavatsustest ja otsustest, on uuritava teema üheks edasiarenduse võimaluseks analüüsida üksikisikute asemel koos paare. Töö jätkuna oleks võimalik tulevikus vaadelda ka EPSU järgmiste uuringulainete andmeid, mis pakuks ülevaadet aja jooksul toimunud muutustest soorollihoiakutes ning nende seoses pereloomelise käitumisega. Arvestades EPSU andmestiku rahvusvahelist võrreldavust on töö üheks edasiarenduse võimaluseks samuti Eesti andmete võrdlemine teiste programmiga liitunud riikide andmetega.

SUMMARY

The relationship between gender role attitudes and fertility intentions and behaviour

The aim of this bachelor's thesis was to find out the relationship between gender role attitudes and fertility intentions and behaviour of Estonian residents. By examining this relationship, the thesis aims to understand how different attitudes toward gender roles influence both fertility intentions and actual reproductive behaviour, and to what extent do these intentions and behaviour vary among individuals with different gender role attitudes. Additionally, socio-demographic characteristics are incorporated in the analysis to provide a more comprehensive understanding of the factors influencing fertility intentions and behaviour. The work is important in the fields of gender equality and family policy, contributing to the discourse of gender equality from the perspective of fertility intentions and behaviour. The topic is especially important in the context of Estonia's small population size and low birth rate.

The thesis consists of three main parts. The first part provides a theoretical overview, in which key concepts, theoretical positions and empirical studies related to the topic are highlighted. In the second part, the research problem is defined and research questions are formulated, and the methodology applied in the work is described. The third part consists of an overview of the data analysis results and includes a discussion, in which findings and conclusions are brought out and linked to the theoretical framework of the thesis.

The empirical basis of the thesis is the Estonian family and fertility survey 2021/2022 dataset. The target group of the survey are Estonian residents aged 18–59. The weighted total number of respondents included in the analysis of the thesis is 8514. The data is analysed using descriptive statistics and multinomial logistic regression, allowing for an in-depth examination of the relationship between gender role attitudes and fertility intentions and behaviour, while also considering socio-demographic characteristics.

The findings of the thesis reveal that gender role attitudes are statistically significantly related to all analysed fertility intention and behaviour characteristics. Belonging to the intermediate group, i.e. positioning between traditional and egalitarian gender role attitudes, is positively related to the actual number of children. Traditional gender role attitudes are positively related to fertility ideals, i.e. the general and personal ideal number of children. Traditional gender role attitudes are also positively related to fertility intentions, i.e. the intention to have a child and the intended number of additional children. In the case of child gender preference,

egalitarian gender role attitudes and belonging to the intermediate group are positively related to no preference, while traditional gender role attitudes are related to son preference. The analysis of the thesis also confirmed that fertility intentions and behaviour varies according to such socio-demographic characteristics as gender, ethnicity, age group, education level, marital status and actual number of children.

Based on the analysis results, the main conclusion of the thesis is that among Estonian residents aged 18–59, fertility intentions and ideals are higher among individuals with traditional gender role attitudes, while fertility behaviour is higher among individuals in the intermediate group.

This work has several possibilities for further development. When it comes to the analysis, it is possible to go more in-depth, narrowing the focus to only one gender. This would offer more accurate results, considering the strong connection between gender and gender role attitudes, fertility intentions and behaviour. Taking into account that fertility behaviour does not depend only on one individual, but on the joint fertility intentions and decisions of a couple, one of the possibilities for further development of the research topic is to analyse couples together instead of only individuals. As a continuation of the work, it would also be possible to look at the data of the next Estonian family and fertility survey waves, which would provide an overview of the changes that have taken place over time in gender role attitudes and their relationship to fertility intentions and behaviour. Considering the international comparability of the Estonian family and fertility survey, one of the possibilities for further development is also the comparison of Estonian data with the data of other countries that have joined the program.

Keywords: gender roles, gender role attitudes, gender equality, fertility intentions, reproductive behaviour, Estonia

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ainsaar, M. (2013). Töö- ja pereelu ühitamise raskused kui sündimust vähendav tegur Eestis Ajzeni planeeritud tegevuse teooria mudelis. *Ariadne Lõng*, 13(1), 1–10. Kasutatud 21.03.2024, <https://enut.ee/files/ariadne-2013.pdf>
- Ainsaar, M., Roots, A., Sammul, M. ja Orru, K. (2016). Töökoha mõju Eesti meeste lapsesaamisplaanidele. *Ariadne Lõng*, 16(1), 68–80. Kasutatud 23.02.2024, <https://enut.ee/files/ariadne-2016.pdf>
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [http://dx.doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](http://dx.doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Ajzen, I. ja Fishbein, M. (2005). The Influence of Attitudes on Behavior. D. Albarracín, B. T. Johnson ja M. P. Zanna (toim), *The handbook of attitudes* (173–221). Lawrence Erlbaum Associates Publishers. Kasutatud 15.04.2024, https://www.researchgate.net/publication/264000974_The_Influence_of_Attitudes_on_Behavior
- Ajzen, I. ja Kolbas, J. (2013). Fertility intentions: An approach based on the theory of planned behavior. *Demographic Research*, 29, 203–232. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2013.29.8>
- Ambrosetti, E., Angeli, A. ja Novelli, M. (2021). Childbearing intentions among Egyptian men and women: The role of gender-equitable attitudes and women's empowerment. *Demographic Research*, 44, 1229–1270. <http://dx.doi.org/10.4054/DemRes.2021.44.51>
- Andersson, G., Hank, K., Rønsen, M. ja Vikat, A. (2006). Gendering family composition: Sex preferences for children and childbearing behavior in the Nordic countries. *Demography*, 43, 255–267. <https://doi.org/10.1353/dem.2006.0010>
- Arnold, F. (1997). Gender Preferences for Children. *DHS Comparative Studies*, 23. Kasutatud 21.04.2024, <https://dhsprogram.com/publications/publication-CS23-Comparative-Reports.cfm>
- Arpino, B., Esping-Andersen, G. ja Pessin, L. (2015). How Do Changes in Gender Role Attitudes Towards Female Employment Influence Fertility? A Macro-Level Analysis. *European Sociological Review*, 31(3), 370–382. <https://doi.org/10.1093/esr/jcv002>

- Barber, J. S. (2001). Ideational Influences on the Transition to Parenthood: Attitudes toward Childbearing and Competing Alternatives. *Social Psychology Quarterly*, 64(2), 101–127. <https://doi.org/10.2307/3090128>
- Beaujouan, E. ja Berghammer, C. (2019). The Gap Between Lifetime Fertility Intentions and Completed Fertility in Europe and the United States: A Cohort Approach. *Population Research and Policy Review*, 38, 507–535. <https://doi.org/10.1007/s11113-019-09516-3>
- Bongaarts, J. (1998). *Fertility and reproductive preferences in post-transitional societies*. New York: Population Council. Kasutatud 12.03.2024, https://knowledgecommons.popcouncil.org/departments_sbsr-pgy/253/
- Cukrowska-Torzewska, E. ja Grabowska, M. (2023). The sex preference for children in Europe: Children's sex and the probability and timing of births. *Demographic Research*, 48, 203–232. <https://doi.org/10.4054/DemRes.2023.48.8>
- Dommermuth, L., Hohmann-Marriott, B. ja Lappegård, T. (2017). Gender Equality in the Family and Childbearing. *Journal of Family Issues*, 38(13), 1803–1824. <https://doi.org/10.1177/0192513X15590686>
- Eesti Keele Instituut. (2009). *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Kasutatud 20.02.2024, <https://eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=sooroll>
- EIGE. (2023). *Estonia: Gender Equality Index 2023*. Kasutatud 18.03.2024, https://eige.europa.eu/modules/custom/eige_gei/app/content/downloads/factsheets/EE_2023_factsheet.pdf
- EIGE. (2024). *A–Z Index: gender roles*. Kasutatud 10.04.2024, https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1114?language_content_entity=en
- Esping-Andersen, G. ja Billari, F. C. (2015). Re-theorizing Family Demographics. *Population and Development Review*, 41(1), 1–31. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1728-4457.2015.00024.x>
- Fan, P.-L. ja Marini, M. (2000). Influences on Gender-Role Attitudes during the Transition to Adulthood. *Social Science Research*, 29(2), 258–283. <https://doi.org/10.1006/ssre.1999.0669>
- Fazio, R. H. (1990). Multiple Processes by which Attitudes Guide Behavior: The MODE Model as an Integrative Framework. M. P. Zanna (toim), *Advances in Experimental Social Psychology*, 23 (75–109). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60318-4](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60318-4)

Galdauskaitė, D. (2023). Links between gender role attitudes and fertility changes between 1990–2017: Lithuania from a comparative perspective. *Journal of Baltic Studies*, 1–21.

<https://doi.org/10.1080/01629778.2023.2245367>

GGP2020. (2024). *Eesti pere- ja sündimusuuringu veebileht*. Kasutatud 21.02.2024,

<https://ggp2020eesti.ee/>

Goldscheider, F., Bernhardt, E. ja Lappegård, T. (2015), The Gender Revolution: A Framework for Understanding Changing Family and Demographic Behavior. *Population and Development Review*, 41(2), 207–239. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2015.00045.x>

Gortfelder, M ja Rahnu, L. (2020). *Lapsesaamise motiivid ja takistused: Eesti Pere- ja Sündimusuuringu tulemused*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Eesti Demograafia Keskus. Kasutatud 12.03.2024,

<https://peresihtkapital.ee/app/uploads/2020/04/Lapsesaamise-motiivid-ja-takistused-Eesti-Per-e-ja-Sündimusuuringu-tulemused-2020.pdf>

Guyer, J. J. ja Fabrigar, L. R. (2015). Attitudes and Behavior. J. D. Wright (toim), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)* (183–189). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24007-5>

Hank, K. (2007). Parental Gender Preferences and Reproductive Behaviour: A Review of the Recent Literature. *Journal of Biosocial Science*, 39(5), 759–767.

<https://doi/10.1017/S0021932006001787>

Hank, K. ja Kohler, H. P. (2000). Gender Preferences for Children in Europe: Empirical Results from 17 FFS Countries. *Demographic Research*, 2.

<https://doi.org/10.4054/DemRes.2000.2.1>

Hudde, A. (2018). Societal Agreement on Gender Role Attitudes and Childlessness in 38 Countries. *European Journal of Population*, 34, 745–767.

<https://doi.org/10.1007%2Fs10680-017-9459-8>

Hämmäl, J., Varblane, A. ja Meiorg, M. (2022). *Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2021*.

Tallinn: Sotsiaalministeerium. Kasutatud 18.03.2024, <https://sm.ee/media/2741/download>

Iwinska-Nowak, A. M. (2011). *Gender Equity and Fertility in European Below-Replacement Fertility Countries: Poland and Estonia*. Dissertation. Texas A&M University, Doctor of Philosophy. Kasutatud 19.03.2024, <https://hdl.handle.net/1969.1/ETD-TAMU-2011-12-10427>

- Kangro, M. (2015). *Tsiviil- ja militaar meespopulatsioonide pereloomeline käitumine ja väärtusorientatsioonid*. Magistritöö. Tartu Ülikool, sotsioloogia õppekava. Kasutatud 20.03.2024, <http://hdl.handle.net/10062/48046>
- Kasearu, K. (2009). *Muutuvad pereväärtused muutuvast Eestis*. Tallinn: Rahvastikuministri büroo. Kasutatud 31.10.2023, https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_anal_uusid/Sotsiaalvaldkond/muutuvad_perevaartused_muutuvast_eestis.pdf
- Kato, T. (2018). Associations of gender role attitudes with fertility intentions: A Japanese population-based study on single men and women of reproductive ages. *Sexual & Reproductive Healthcare*, 16, 15–22. <https://doi.org/10.1016/j.srhc.2018.01.002>
- Katz-Wise S. L., Priess H. A. ja Hyde J. S. (2010). Gender-role attitudes and behavior across the transition to parenthood. *Developmental Psychology*, 46(1), 18–28. <http://dx.doi.org/10.1037/a0017820>
- Kaufman, G. (2000). Do Gender Role Attitudes Matter?: Family Formation and Dissolution Among Traditional and Egalitarian Men and Women. *Journal of Family Issues*, 21(1), 128–144. <https://doi.org/10.1177/019251300021001006>
- Koruk, F., Beyazgül, B. ja Koruk, İ. (2023). The effect of gender role attitudes on the number of children and child gender preference. *Göbeklitepe International Journal of Health Sciences*, 6(13), 28–35. <https://doi.org/10.55433/gsbid.178>
- Lappegård, T., Neyer, G. ja Vignoli, D. (2021). Three Dimensions of the Relationship between Gender Role Attitudes and Fertility Intentions. *Genus*, 77(15). <https://doi.org/10.1186/s41118-021-00126-6>
- Li, Z., Yang, H., Zhu, X. ja Xie, L. (2021). A Multilevel Study of the Impact of Egalitarian Attitudes Toward Gender Roles on Fertility Desires in China. *Population Research and Policy Review*, 40, 747–769. <https://doi.org/10.1007/s11113-020-09600-z>
- Lippus, H., Laanpere, M., Part, K., Ringmets, I., Rahu, M., Haldre, K., Allvee, K. ja Karro, H. (2015). *Eesti naiste tervis 2014: seksuaal- ja reproduktiivtervis, tervisekäitumine, hoiakud ja tervishoiuteenuste kasutamine*. Tartu: Tartu Ülikooli naistekliinik. Kasutatud 21.03.2024, <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2014/01/ESTRE-2014-lõppraport.pdf>

- Lomazzi, V. ja Seddig, D. (2020). Gender Role Attitudes in the International Social Survey Programme: Cross-National Comparability and Relationships to Cultural Values. *Cross-Cultural Research*, 54(4), 398–431. <https://doi.org/10.1177/1069397120915454>
- Lucier-Greer, M. ja Adler-Baeder, F. (2011). An Examination of Gender Role Attitude Change Patterns Among Continuously Married, Divorced, and Remarried Individuals. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52(4), 225–243. <http://dx.doi.org/10.1080/10502556.2011.556977>
- Lucier-Greer, M. ja Adler-Baeder, F. (2016). Gender Role Attitude Malleability in the Context of Divorce and Remarriage: A Longitudinal Growth Curve Perspective. *Journal of Adult Development*, 23, 150–162. <https://doi.org/10.1007/s10804-016-9231-z>
- Mackevičiūtė, I. (toim) (2008). *Soolise võrdõiguslikkuse käsiraamat kohalikele omavalitsustele*. Tallinn: Center for Equality Advancement. Kasutatud 20.02.2024, <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/23660>
- McDonald, P. (2000a). Gender Equity in Theories of Fertility Transition. *Population and Development Review*, 26(3), 427–439. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2000.00427.x>
- McDonald, P. (2000b). Gender Equity, Social Institutions and the Future of Fertility. *Journal of Population Research*, 17, 1–16. <https://doi.org/10.1007/BF03029445>
- Mills, M. ja Begall, K. (2010). Preferences for the sex-composition of children in Europe: A multilevel examination of its effect on progression to a third child. *Population studies*, 64(1), 77–95. <https://doi.org/10.1080/00324720903497081>
- Mägi, E., Biin, H., Trasberg, K. ja Kruus, K. (2016). Õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud ja teadlikkus soolise võrdõiguslikkuse küsimuses. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 4(1), 159–194. <https://doi.org/10.12697/eha.2016.4.1.06>
- Nock, S. L. (1987). The Symbolic Meaning of Childbearing. *Journal of Family Issues*, 8(4), 373–393. <https://doi.org/10.1177/019251387008004004>
- OHCHR. (i.a). *Gender stereotyping: OHCHR and women's human rights and gender equality*. Kasutatud 07.05.2024, <https://www.ohchr.org/en/women/gender-stereotyping>
- Ojap, J. (2015). *Normid ja väärtused Eesti meeste laste saamise soovide mõjutajana*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, sotsioloogia õppekava. Kasutatud 12.03.2024, <http://hdl.handle.net/10062/48018>

- Okun, B. S. ja Raz-Yurovich, L. (2019). Housework, Gender Role Attitudes, and Couples' Fertility Intentions: Reconsidering Men's Roles in Gender Theories of Family Change. *Population and Development Review*, 45(1), 169–196. <https://doi.org/10.1111/padr.12207>
- OpenAI. (2024). *ChatGPT (GPT-3.5 versioon)*, suur keelemudel, <https://chatgpt.com/>
- Oras, K. ja Unt, M. (2008). *Sündimust mõjutavad tegurid Eestis*. Tallinn: Rahvastikuministri büroo. Kasutatud 25.02.2024, https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_anal_uusid/Sotsiaalvaldkond/sundimust_mojutavad_tegurid_eestis_2008.pdf
- Part, K., Laanpere, M., Rahu, K., Haldre, K., Rahu, M. ja Karro, H. (2007). *Eesti naiste tervis: seksuaal-ja reproduktiivtervis, tervisekäitumine, hoiakud ja tervishoiuteenuste kasutamine. Uurimisaruanne*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. Kasutatud 25.02.2024, https://enut.ee/files/Eesti_naise_tervis-uuring-2007.pdf
- Pehk, L. (2014). *Soolõime käsiraamat*. Tallinn: Võrdõigusvoliniku kantselei. Kasutatud 21.02.2024, <https://enut.ee/files/Sooloime-kasiraamat.pdf>
- Puur, A., Oláh, L., Tazi-Preve, M. I. ja Dorbritz, J. (2008). Men's childbearing desires and views of the male role in Europe at the dawn of the 21st century. *Demographic Research*, 19, 1883–1912. <http://dx.doi.org/10.4054/DemRes.2008.19.56>
- Puur, A. ja Pöldma, A. (2014). *Eesti sündimusareng ja sündimuse mõjutamise võimalused: lühianalüüs*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Eesti Demograafia Instituut. Kasutatud 12.03.2024, https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Perehuvitised/puur_poldma_sundimus_ja_selle_mojutamise_voimalused_28022014.pdf
- Puur, A. ja Vsevirov, H. (2019). Eesti sündimusareng ja perepoliitika võimalused. *Akadeemia*, 31(3), 387–429. Kasutatud 21.03.2024, <https://www.akad.ee/2019/03/02/akadeemia-nr-3-2019/>
- Puur, A., Vsevirov, H. ja Abuladze, L. (2019). Fertility Intentions and Views on Gender Roles: Russian Women in Estonia from an Origin-destination Perspective. *Comparative Population Studies*, 43. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2019-04>
- Sepper, M. L. (2010). *Naised ja mehed: võrdsed õigused, võrdne vastutus. Ülevaade soolise võrdõiguslikkuse seadusest*. Tallinn: AS Atlex. Kasutatud 20.02.2024, <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:62999>

Shukla, A., Karabchuk, T. ja Al Neyadi, L. M. (2023). Gender roles perceptions and ideal number of children: case study of Emirati youth. *Reproductive Health*, 20.

<https://doi.org/10.1186/s12978-023-01677-x>

Soolise võrdõiguslikkuse seadus (30.06.2023). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 20.02.2024,

<https://www.riigiteataja.ee/akt/122122021038?leiaKehtiv>

Statistikaamet. (2023a). *RV0291U: RAHVAAARV, PINDALA JA ASUSTUSTIHEDUS, 1. JAANUAR* [statistika andmebaas]. Kasutatud 15.03.2024,

https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0291U

Statistikaamet. (2023b). *RV030: SÜNNID, SURMAD JA LOOMULIK IIVE* [statistika andmebaas]. Kasutatud 11.03.2024,

https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_demograafilised-pehinaidajad/RV030

Statistikaamet. (2023c). *RV033: SÜNDIMUSE NÄITAJAD* [statistika andmebaas]. Kasutatud 21.03.2024,

https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik_rahvastikunaitajad-ja-koosseis_demograafilised-pehinaidajad/RV033

Stefani, S. ja Prati, G. (2024). Gender ideology and fertility: evidence for a curvilinear hypothesis. *The Journal of Social Psychology*, 164(3), 280–292.

<https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1080/00224545.2022.2068994>

Suija, H. (2018). *Eesti meeste ja naiste kolme või enama lapse saamise soovid 21. sajandi alguses*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Infoühiskonna ja sotsiaalse heaolu õppekava.

Kasutatud 22.03.2024, <http://hdl.handle.net/10062/60954>

Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. (2022). *EPSU101: Küsitletute arv soo ja vanuserühma järgi* [statistika andmebaas]. Kasutatud 18.03.2024,

https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_05Uuringud_11EPSU_20Vastajad/EPSU101.px/

Testa, M. R. (2006). Childbearing preferences and family issues in Europe. *Special Eurobarometer*, 253. Kasutatud 22.03.2024,

https://iris.luiss.it/bitstream/11385/198163/1/ebs_253_en.pdf

Testa, M. R. (2007). Childbearing preferences and family issues in Europe: evidence from the Eurobarometer 2006 survey. *Vienna Yearbook of Population Research*, 5, 357–379.

<https://doi.org/10.1553/populationyearbook2007s357>

Themas, A., Ainsaar, M., Soo, K., Sammul, M., Uusküla, A., Tarum, H., Hendrikson, R., Arak, T., Espenberg, K. ja Varblane, U. (2015). *Eesti meeste hoiakute ja käitumise uuring: tervis, haridus, tööhõive, ränne ja pereloom*. Tartu: Tartu Ülikool. Kasutatud 31.10.2023,

<https://dspace.ut.ee/handle/10062/85123>

Tiit, E.-M. (2003). Eesti pere areng XX sajandi lõpus ja XXI sajandi alguses. D. Kutsar (toim), *Millist perekonnapoliitikat me vajame?* (lk 12–26). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Tiit, E.-M. (2023). Factors affecting reproductive behaviour in Estonia in the 21st century. *Papers on Anthropology*, 32(1), 7–17. <https://doi.org/10.12697/poa.2023.32.1.01>

Tiit, E.-M. ja Ainsaar, M. (2002). Kavandatav sündimuskäitumine Eestis. D. Kutsar (toim), *Elutingimused Eestis viis aastat hiljem* (lk 35–66). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. Kasutatud 18.03.2024, <https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/22539>

Tooding, L.-M. (2015). *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Turk, P. (2021). Töö- ja pereelu ühitamine. R. Mailing, K. Sander, M. Raju ja M. Pajumets (toim), *Teel tasakaalustatud ühiskonda III: naised ja mehed Eestis* (lk 33–48). Tallinn: Sotsiaalministeerium. Kasutatud 21.03.2024, <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:983634>

Vidal, S. ja Lersch, P. M. (2019). Changes in gender role attitudes following couples' residential relocations. *Demographic Research*, 40, 1111–1152.

<https://doi.org/10.4054/DemRes.2019.40.39>

Võrdsuskeskus. (i.a). *Sooline võrdsus (poliitikakujundajale): mõisted*. Kasutatud 21.02.2024, <https://vordsuskeskus.ee/et/poliitikakujundajale/sooline-vordsus/moisted>

Võrdõigusvoliniku kantselei. (2014). *Soolõime teemaleht: tööturg*. Tallinn: Võrdõigusvoliniku kantselei. Kasutatud 21.02.2024,

https://vordsuskeskus.ee/sites/default/files/2023-10/sooloime_teemaleht_tooturg.pdf

LISAD

Lisa 1. Ümberkodeeritud ja loodud tunnused

Tabel 10. Ümberkodeeritud tunnuste algne kodeering ja ümberkodeering

Tunnus	Algne kodeering	Ümberkodeering
Haridustase	2200=„Alghariduseta” 2201=„Algharidus” 2202=„Kutseharidus põhihariduseta” 2203=„Põhiharidus” 2204=„Põhiharidusel põhinev kutseharidus” 2205=„Üldkeskharidus” 2206=„Keskharidusel põhinev kutseõpe, keskeriharidus” 2207=„Rakenduskõrgharidus, diplomiõpe (kuni 2 a), tehnikumiharidus pärast keskharidust” 2208=„Bakalaureus või sellega võrdsustatud” 2209=„Magister või sellega võrdsustatud” 2210=„Doktorikraadiga või sellega võrdsustatud”	2200–2204 → 1=„Põhiharidus või madalam” 2205, 2206 → 2=„Keskharidus” 2207–2210 → 3=„Kõrgharidus”
Soorollihoiakuid kirjeldavad tunnused	1=„Kindlasti mehed” 2=„Pigem mehed” 3=„Mehed ja naised võrdselt” 4=„Pigem naised” 5=„Kindlasti naised”	1, 2 → 1=„Mehed” 3 → 2=„Mehed ja naised võrdselt” 4, 5 → 3=„Naised”
Kavatsus saada järgmise 3 aasta jooksul laps	1=„Kindlasti mitte” 2=„Tõenäoliselt mitte” 3=„Ei seda ega teist” 4=„Tõenäoliselt küll” 5=„Kindlasti” 6=„Rase”	1, 2 → 1=„Ei kavatse” 3 → 2=„Ei seda ega teist” 4, 5, 6 → 3=„Kavatseb”
Kavatsus saada kunagi hiljem last/veel lapsi	1=„Kindlasti mitte” 2=„Tõenäoliselt mitte” 3=„Ei seda ega teist” 4=„Tõenäoliselt küll” 5=„Kindlasti”	1, 2 → 1=„Ei kavatse” 3 → 2=„Ei seda ega teist” 4, 5 → 3=„Kavatseb”
Kavatsetud lisanduvate laste arv	0–10	0 → 0=„Mitte ühtegi last” 1 → 1=„Üks laps” 2 → 2=„Kaks last” 3–10 → 3=„Kolm või enam last”

Üldine ideaalne laste arv	0–10	0, 1 → 1=„Mitte ühtegi või üks laps” 2 → 2=„Kaks last” 3–10 → 3=„Kolm või enam last”
Isiklik ideaalne laste arv	0–10	0, 1 → 1=„Mitte ühtegi või üks laps” 2 → 2=„Kaks last” 3–10 → 3=„Kolm või enam last”

Tabel 11. Loodud lapse saamise kavatsuse tunnus

Loodud tunnus	Sisalduvad algsed tunnused	Kodeerimise loogika	Loodud tunnuse kodeering
Kavatsus saada laps	Kavatsus saada järgmise 3 aasta jooksul laps (kav1)	kav1=1/2 & kav2=1 → 1 kav1=1/2 & kav2=2 → 2	1=„Ei kavatse” 2=„Ei seda ega teist” 3=„Kavatseb”
	Kavatsus saada kunagi hiljem last/veel lapsi (kav2)	kav1=1/2/3 & kav2=3 → 3 kav1=3 & kav2=1/2	

Tabel 12. Loodud vastuste arvu mõõtvad tunnused

Loodud tunnus	Sisalduvad algsed tunnused	Kodeerimise loogika	Loodud tunnuse kodeering
Traditsiooniliste vastuste arv	Paremad poliitilised liidrid	Vastuste „mehed” summa, 0–3	0–5
	Kõrghariduse omandamine tähtsam		
	Töökoha omamine tähtsam		
	Kodu ja laste eest hoolitsemine tähtsam	Vastuste „naised” summa, 0–2	
	Paremad väikelaste eest hoolitsejad		
Egalitaarsete vastuste arv	Paremad poliitilised liidrid	Vastuste „mehed ja naised võrdselt” summa, 0–5	0–5
	Kõrghariduse omandamine tähtsam		
	Töökoha omamine tähtsam		
	Kodu ja laste eest hoolitsemine tähtsam		
	Paremad väikelaste eest hoolitsejad		
Progressiivsete vastuste arv	Paremad poliitilised liidrid	Vastuste „naised” summa, 0–3	0–5
	Kõrghariduse omandamine tähtsam		
	Töökoha omamine tähtsam		
	Kodu ja laste eest hoolitsemine tähtsam	Vastuste „mehed” summa, 0–2	
	Paremad väikelaste eest hoolitsejad		

Tabel 13. Loodud soorollihoiakute koondindeks

Loodud tunnus	Sisalduvad algsed tunnused	Kodeerimise loogika	Loodud tunnuse kodeering
Soorollihoiakute koondindeks	Traditsiooniliste vastuste arv (trad)	trad=4/5 & egal=0/1 trad=4/5 & prog=0/1 → 1	1=„Traditsioonilised” 2=„Egalitaarsed” 3=„Üleminekugrupp”
	Egalitaarsete vastuste arv (egal)	egal=4/5 & trad=0/1 egal=4/5 & prog=0/1 → 2	
	Progressiivsete vastuste arv (prog)	trad=3 & egal=2 trad=2 & egal=3 → 3	

Lisa 2. Sõltuvate tunnuste kirjeldavad tabelid

Tabel 14. Tegelik laste arv sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes, vastajate osakaal (%) ning Craméri V (n=8514)

Tunnus	Kategooria	Tegelik laste arv				Craméri V
		Lastetu	Üks laps	Kaks last	Kolm või enam last	
Sugu	Naine	28,8	21,7	32,4	17,1	0,14***
	Mees	41,3	18,6	24,3	15,8	
Rahvus	Eestlane	34,7	18,1	28,1	19,2	0,13***
	Muust rahvusest	36,4	24,9	28,6	10,0	
Vanuse- rühm	18–29	85,9	8,9	4,3	0,9	0,34***
	30–39	35,7	23,6	28,3	12,4	
	40–49	15,6	22,3	37,5	24,6	
	50–60	11,7	23,5	39,1	25,7	
Haridus- tase	Põhiharidus või madalam	49,9	16,5	20,0	13,5	0,10***
	Keskharidus	36,0	20,0	27,5	16,5	
	Kõrgharidus	29,3	21,5	31,9	17,3	
Kooselu- seis	Abielus	8,3	22,8	42,1	26,9	0,34***
	Vabaabielus	41,6	21,1	24,3	13,0	
	Kooselu lõppenud	40,1	25,7	23,9	10,3	
	Pole kooselus olnud	94,0	3,2	2,1	0,6	

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Tabel 15. Üldine ideaalne laste arv sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes, vastajate osakaal (%) ning Craméri V (n=5831)

Tunnus	Kategooria	Üldine ideaalne laste arv			Craméri V
		Mitte ühtegi või üks laps	Kaks last	Kolm või enam last	
Sugu	Naine	4,1	50,4	45,5	0,01
	Mees	4,1	49,5	46,5	
Rahvus	Eestlane	3,4	46,9	49,7	0,12***
	Muust rahvusest	5,6	56,7	37,7	
Vanuse- rühm	18–29	7,5	54,7	37,8	0,11***
	30–39	3,9	51,7	44,4	
	40–49	2,0	45,3	52,7	
	50–60	0,7	41,4	57,9	
Haridus- tase	Põhiharidus või madalam	5,4	51,0	43,6	0,03**
	Keskharidus	4,3	50,3	45,4	
	Kõrgharidus	3,3	48,9	47,8	
Kooselu- seis	Abielus	2,5	45,3	52,2	0,10***
	Vabaabielus	3,7	51,9	44,3	
	Kooselu lõppenud	4,0	50,3	45,7	
	Pole kooselus olnud	9,1	53,8	37,2	

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Tabel 16. Isiklik ideaalne laste arv sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes, vastajate osakaal (%) ning Craméri V (n=6000)

Tunnus	Kategooria	Isiklik ideaalne laste arv			Craméri V
		Mitte ühtegi või üks laps	Kaks last	Kolm või enam last	
Sugu	Naine	11,8	48,3	39,9	0,02
	Mees	10,6	49,5	39,8	
Rahvus	Eestlane	9,7	47,1	43,2	0,11***
	Muust rahvusest	14,5	53,4	32,1	
Vanuse- rühm	18–29	18,4	52,7	28,9	0,14***
	30–39	12,0	47,1	41,0	
	40–49	5,7	48,5	45,8	
	50–60	3,3	46,0	50,6	
Haridus- tase	Põhiharidus või madalam	13,2	48,3	38,5	0,04***
	Keskharidus	11,6	50,8	37,5	
	Kõrgharidus	9,8	47,0	43,1	
Kooselu- seis	Abielus	5,8	45,3	49,0	0,15***
	Vabaabielus	11,1	51,2	37,7	
	Kooselu lõppenud	12,4	49,3	38,3	
	Pole kooselus olnud	23,9	51,2	24,9	

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Tabel 17. Kavatsus saada laps sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes, vastajate osakaal (%) ning Craméri V (n=6720)

Tunnus	Kategooria	Kavatsus saada laps			Craméri V
		Ei kavatse	Ei seda ega teist	Kavatseb	
Sugu	Naine	55,6	5,2	39,3	0,07***
	Mees	49,1	7,6	43,3	
Rahvus	Eestlane	52,0	7,5	40,5	0,06***
	Muust rahvusest	51,9	4,2	43,9	
Vanuse- rühm	18–29	14,4	7,4	78,2	0,41***
	30–39	45,4	8,7	45,9	
	40–49	83,4	4,0	12,6	
	50–60 ¹	91,1	3,1	5,8	
Haridus- tase	Põhiharidus või madalam	42,2	7,4	50,4	0,06***
	Keskharidus	52,9	6,0	41,1	
	Kõrgharidus	54,9	6,7	38,4	
Kooselu- seis	Abielus	72,4	3,7	23,9	0,23***
	Vabaabielus	42,6	6,6	50,8	
	Kooselu lõppenud	51,8	9,4	38,8	
	Pole kooselus olnud	29,6	10,6	59,9	

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01

¹n=441

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Tabel 18. Kavatsatud lisanduvate laste arv sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes, vastajate osakaal (%) ning Craméri V (n=3268)

Tunnus	Kategooria	Kavatsatud lisanduvate laste arv				Craméri V
		Mitte ühtegi last	Üks laps	Kaks last	Kolm või enam last	
Sugu	Naine	21,4	35,6	33,3	9,7	0,09***
	Mees	28,3	28,6	32,1	11,0	
Rahvus	Eestlane	28,1	28,2	32,8	11,0	0,12***
	Muust rahvusest	19,2	39,4	32,2	9,3	
Vanuse- rühm	18–29	6,8	22,7	51,7	18,8	0,30***
	30–39	27,3	40,6	25,5	6,6	
	40–49	53,8	31,5	11,4	3,3	
	50–60 ¹	74,1	14,4	10,5	1,0	
Haridus- tase	Põhiharidus või madalam	20,4	30,3	37,6	11,7	0,06***
	Keskharidus	26,2	30,3	32,3	11,2	
	Kõrgharidus	26,8	33,6	30,6	9,1	
Kooselu- seis	Abielus	41,5	36,4	17,1	5,0	0,18***
	Vabaabielus	19,6	31,9	37,0	11,4	
	Kooselu lõppenud	24,2	29,9	35,1	10,8	
	Pole kooselus olnud	14,3	23,9	45,1	16,7	

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01

¹n=86

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Tabel 19. Lapse soo eelistus sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes, vastajate osakaal (%) ning Craméri V (n=2805)

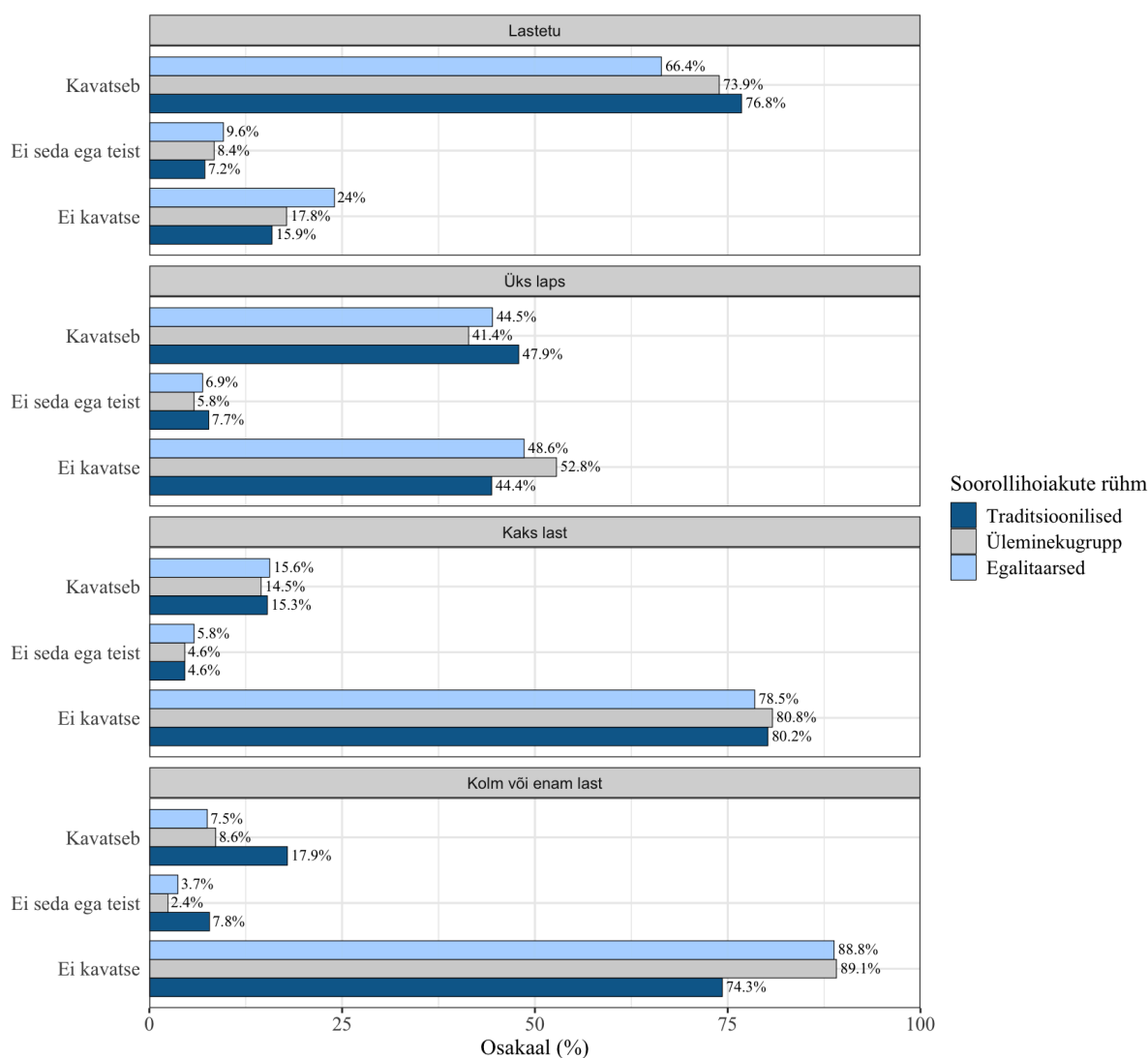
Tunnus	Kategooria	Lapse soo eelistus			Craméri V
		Poiss	Tüdruk	Vahet pole	
Sugu	Naine	19,2	22,8	58,0	0,13***
	Mees	28,6	15,1	56,3	
Rahvus	Eestlane	22,8	16,1	61,1	0,12***
	Muust rahvusest	29,1	22,8	48,1	
Vanuse- rühm	18–29	27,5	16,6	55,9	0,08***
	30–39	21,6	20,8	57,6	
	40–49	25,4	18,1	56,5	
	50–60 ¹	0,0	7,9	92,1	
Haridus- tase	Põhiharidus või madalam	28,3	18,3	53,3	0,06***
	Keskharidus	26,5	16,4	57,1	
	Kõrgharidus	20,7	20,4	58,9	
Kooselu- seis	Abielus	18,9	23,4	57,7	0,07***
	Vabaabielus	26,0	19,6	54,4	
	Kooselu lõppenud	28,4	12,0	59,6	
	Pole kooselus olnud	24,6	15,3	60,1	

Märkus: *p<0,1 ; **p<0,05 ; ***p<0,01

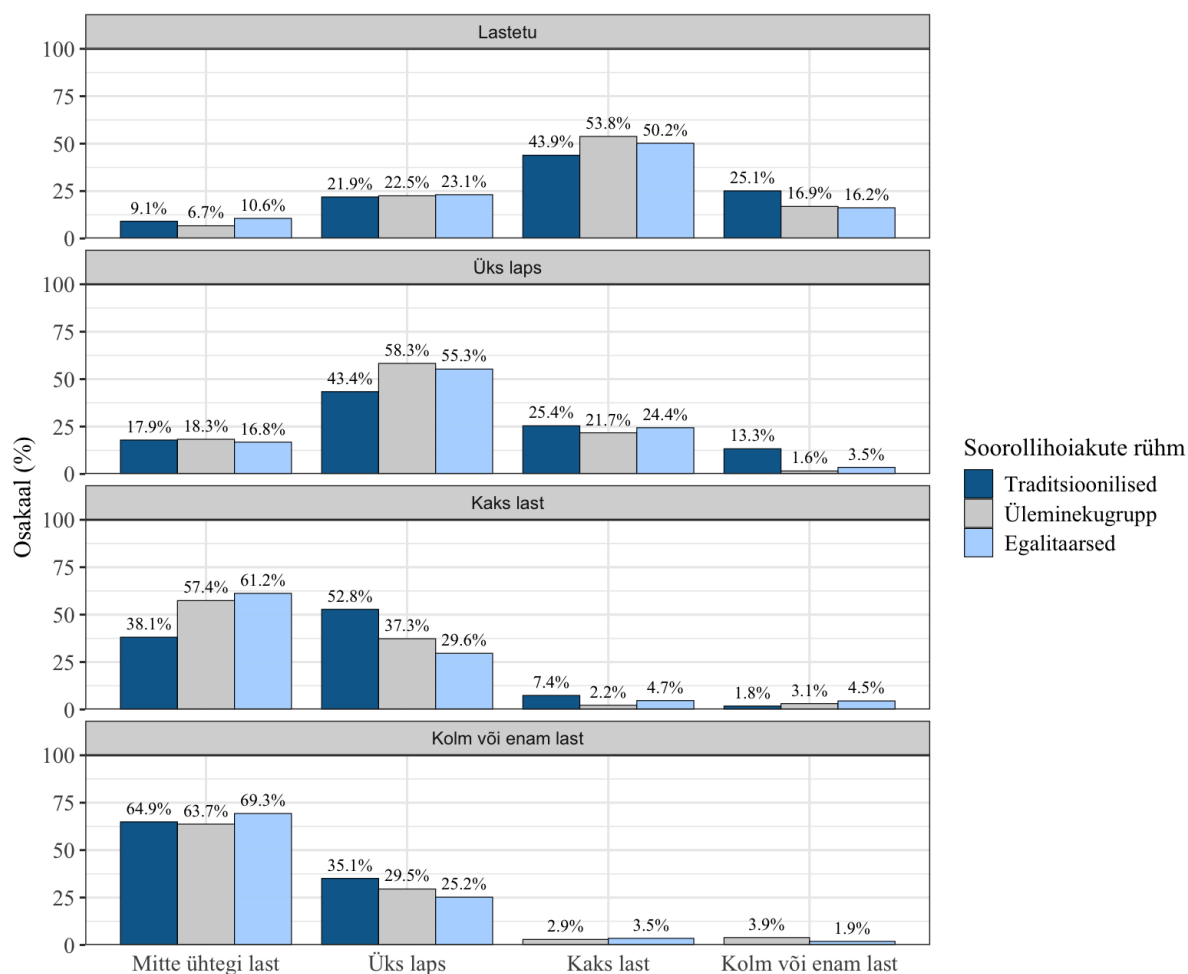
¹n=32

Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022

Lisa 3. Täiendavad joonised



Joonis 8. Kavatsus saada laps, vastajate osakaal (%) kavatsuse kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes tegeliku laste arvu põhjal. *Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022*



Joonis 9. Kavatsatud lisanduvate laste arv, vastajate osakaal (%) laste arvu kaupa soorollihoiakute rühmade lõikes tegeliku laste arvu põhjal. *Andmed: Eesti pere- ja sündimusuuring, 2021/2022*

LIHTLITSENTS LÕPUTÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS

Mina, Tali Kletter,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Soorollihoiakute seos pereloomelise käitumisega”, mille juhendaja on Kairi Kasearu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Tali Kletter

27.05.2024